Ympäristö-selostus

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma
2026–2029

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
Regional Council of South Ostrobothnia

Etelä-Pohjanmaan liitto

Julkaisuvuosi 2025

www.epliitto.fi

Sisällys

1 Johdanto 4

2 Arvioinnin lähtökohdat 5

2.1 Maakuntaohjelman sisältö ja suhde muihin suunnitelmiin 5

2.2 Maakuntaohjelman valmisteluprosessi 8

2.3 Vaikutusten arvioinnin toteutus 11

2.4 Ympäristönsuojelutavoitteiden huomioiminen maakuntaohjelmassa 13

3 Etelä-Pohjanmaan ympäristön nykytila ja ominaispiirteet 18

3.1 Luontoympäristö ja luonnonvarat 18

3.2 Kasvihuonekaasupäästöt ja ilmastonmuutos 21

3.3 Aluerakenne ja kulttuuriympäristö 22

4 Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi 24

4.1 Vakaa ja vilkas 25

4.1.1 Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö 25

4.1.2 Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö 26

4.1.3 Turvallinen ja saavutettava arki 28

4.1.4 Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen 29

4.2 Älykäs ja taitava 30

4.2.1 Nouseva osaamistaso ja laajeneva koulutustarjonta 30

4.2.2 Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä 32

4.2.3 Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus) 32

4.2.4 Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus) 33

4.3 Joustava ja kestävä 34

4.3.1 Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus) 35

4.3.2 Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus) 37
4.3.3 Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus) 38
4.4 Toimenpiteiden yhteisvaikutukset 39
4.5 Merkittävimmät vaikutukset 40
5 Seuranta 41
6 Liitteet 43
Liite 1. Yhteenveto vaikutusten arvioinnista 43
Liite 2. Yhteenveto ohjelman valmistelusta ja aikataulusta 44

1 Johdanto

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2026–2029 on laadittu osana laajempaa Huomisen Lakeus-maakuntastrategiaa. Maakuntaohjelma on alueiden kehittämistä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoa koskevan lain (756/2021) mukainen asiakirja, jossa määritellään muun muassa maakunnan kannalta keskeiset kehittämisen painopisteet, toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi sekä suunnitelman ohjelman rahoittamisesta.

Laki suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA-laki, 200/2005) edellyttää maakunnallisten strategioiden ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia ja ympäristöselostuksen laadintaa. Ympäristöselostuksessa esitetään tarpeelliset tiedot maakuntaohjelmasta ja arvioidaan sen ympäristövaikutuksia SOVA-lain ja -asetuksen mukaisesti. Ympäristövaikutusten tarkastelu on jaettu neljään näkökulmaan: ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen. Näiden lisäksi on tarkasteltu aluetaloudellisia ja tasa-arvoon liittyvät vaikutuksia.

Ympäristöselostuksen laadinnasta on vastannut Etelä-Pohjanmaan liiton asiantuntijatiimi. Heidän tukenaan on ollut maakunnallinen maakuntaohjelman vaikutusten arviointiryhmä, joka on koostunut vaikutusten arviointiin perehtyneistä asiantuntijoista ja viranomaisista.

Maakuntaohjelmasta ja ympäristöselostuksesta on kuulutettu ja tiedotettu valmistelutyön edetessä. Maakuntavaltuusto hyväksyi Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2026–2029 ja ympäristöselostuksen kokouksessaan 1.12.2025.

2 Arvioinnin lähtökohdat

2.1 Maakuntaohjelman sisältö ja suhde muihin suunnitelmiin

Alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) mukaisesti maakuntaohjelmassa on otettu huomioon maakunnan pitkän aikavälin strategiset linjaukset, valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet sekä muut aluekehityslainsäädännössä tarkoitetut ohjelmat, kuten EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma (Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027).

Maakuntaohjelman laatimisessa on huomioitu lisäksi maakunnassa toteutettavat teemoittaiset ohjelmat ja sektoreittain käynnistetyt erityistarkastelut. Näitä ovat muun muassa alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma, alueellinen metsäohjelma, liikennejärjestelmäsuunnitelma, vesienhoitosuunnitelmat, Seinäjoen kaupungin ja valtion välinen ekosysteemisopimus, maakunnallinen hyvinvointisuunnitelma sekä Etelä-Pohjanmaan korkeakoulustrategia, kulttuuristrategia ja kansainvälistymisen toimintaohjelma. Lisäksi maakunnassa on useita muita eri toimijoiden laatimia suunnitelmia ja ohjelmia, jotka tukevat ja täydentävät maakuntaohjelmaa ja sen toimeenpanoa.

Maakuntaohjelmassa on otettu huomioon myös joulukuussa 2024 voimaan kuulutettu kokonaismaakuntakaava, joka muodostaa maakunnan aluesuunnittelun ajantasaisen pohjan.

Maakuntaohjelman pääasiallinen sisältö

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2026–2029 on laadittu osana laajempaa *Huomisen lakeus* -maakuntastrategiaa. Maakuntastrategia sisältää maakuntaohjelman lisäksi pitkän aikavälin strategiset tavoitteet vuoteen 2050 ja älykkään erikoistumisen strategian vuosille 2021–2027, joka kulkee maakuntastrategiassa nimellä *Smart lakeus*. Maakuntaohjelman valmistelussa on hyödynnetty vuonna 2024 tehtyä laajaa Etelä-Pohjanmaan skenaariotyötä.

Maakuntaohjelma pohjautuu **pitkän aikavälin strategisiin tavoitteisiin,** jotka ovat:

1. Etelä-Pohjanmaan väestörakenne on tasapainossa
2. Etelä-Pohjanmaa on maan vahvin kasvuympäristö yrityksille

3. Etelä-Pohjanmaalla koulutustaso on kasvanut eniten koko maassa
4. Etelä-Pohjanmaa on Euroopan vastuullisin ruokamaakunta.

Nämä tavoitteet kuvastavat maakunnan rohkeutta hyödyntää potentiaaliaan ja vahvuuksiaan, kuten yrittäjämyönteisyyttä ja ruoantuotannon asiantuntemusta, muuntaen ne merkittäviksi kilpailueduiksi niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla. Pyrkimyksenä on vaalia maakunnan vahvuuksia ja vastata kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön tuomiin haasteisiin.

Älykkään erikoistumisen strategian sisältävä **maakuntaohjelma** pyrkii nimeämään maakuntaohjelmakauden 2026–2029 keskeisimmät tavoitteet ja edelleen keskeisimmät toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Ohjelma on jäsennelty kolmen pääteeman alle, joita ovat **Vakaa ja vilkas, Älykäs ja taitava** sekä **Joustava ja kestävä.**

Maakuntaohjelman kokonaisuuden jäsentämiseksi ohjelmakaudelle 2026–2029 on määritelty kuusi kärkeä. Ne kokoavat yhteen ajankohtaisia ja maakunnallisesti merkittäviä kehittämisteemoja, jotka korostuvat ohjelmakauden aikana. Useat maakuntaohjelman toimenpiteet sijoittuvat samanaikaisesti useamman kärjen ja pääteeman alle.

Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 kuusi kärkeä ovat:

1. yrityslähtöinen toimintaympäristö ja TKI-toiminta
2. ruoka-alan osaamisklusteri
3. korkeakoulutuksen tasokorotus
4. investoinnit ja teollisuuden keskittymät
5. maahanmuutto ja kotoutuminen
6. kokonaisturvallisuus.

Alla olevat taulukot kuvaavat maakuntaohjelman keskeiset tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet kolmen pääteeman mukaisesti.

Teema 1: Vakaa ja vilkas Miten Etelä-Pohjanmaa kehittyy tasapainoisena ja hyvinvoivana?	
Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö ✓ Vahvistetaan maakunnan houkuttelevuutta ja viihtyisyyttä nykyisten ja uusien asukkaiden sekä paluumuuttajien silmissä. ✓ Mahdollistetaan sujuva arki, opiskelu ja työnteko eri puolilla maakuntaa. ✓ Tarjotaan monipuolisia asumisen vaihtoehtoja ja puitteet erilaisille elämäntyyleille.	**Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö** ✓ Parannetaan ympäristön tilaa ja pysäytetään luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen. ✓ Lisätään tietoisuutta ympäristön tilasta ja lisätään luontopohjaisia ratkaisuja. ✓ Tunnistetaan ympäristön kantokyvyn merkitys osana huoltovarmuutta.
Turvallinen ja saavutettava arki ✓ Vahvistetaan kokonaisturvallisuutta. ✓ Varmistetaan sujuvat ja laadukkaat liikenneyhteydet maakunnan asukkaille, elinkeinoelämälle, maakuntaan saapuvalle ja sieltä lähtevälle liikenteelle. ✓ Huolehditaan laadukkaiden palvelujen ja tietoliikenneyhteyksien saatavuudesta ja saavutettavuudesta koko maakunnassa.	**Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen** ✓ Lisätään kansalaisvaikuttamista, osallistumista ja yhteisöllisyyttä. ✓ Tuetaan asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä arjessa. ✓ Varmistetaan, että Etelä-Pohjanmaalla on lakeuden leveältä kulttuuria.

Teema 2: Älykäs ja taitava Miten Etelä-Pohjanmaa pärjää kilpailussa osaamisen kasvattamisessa?	
Nouseva osaamistaso ja laadukas koulutustarjonta ✓ Nostetaan Etelä-Pohjanmaan koulutustasoa ja vahvistetaan Seinäjoen asemaa korkeakoulukaupunkina. ✓ Edistetään toisen asteen koulutuksen saavutettavuutta ja laatua. ✓ Panostetaan jatkuvan oppimisen kasvuun.	**Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä** ✓ Panostetaan monipuolisesti eri-ikäisten osaamistason nostamiseen. ✓ Edistetään työllistymistä. ✓ Edistetään ulkomaisen työvoiman rekrytointia. ✓ Kehitetään laadukasta työelämää.
Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus) ✓ Toteutetaan eteläpohjalaisen innovaatiotoiminnan tasokorotus. ✓ Vahvistetaan yritysten tarpeista lähtevän selkeän TKI-toiminnan polun rakentamista. ✓ Edistetään Seinäjoen ekosysteemisopimuksen sisältöjä ja asemaa osana kansallisia kasvukeskuksia.	**Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)** ✓ Vahvistetaan toimijoiden strategista asemaa kansainvälisissä verkostoissa ja lisätään osallistumista eurooppalaisiin yhteistyö- ja kehittämisympäristöihin. ✓ Tuetaan toimijoiden osaamista ja näkyvyyttä kansainvälisessä toimintaympäristössä.

Teema 3. Joustava ja kestävä
Miten Etelä-Pohjanmaa uudistuu ja vahvistaa iskukykyään?

Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)

Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut

- ✓ Vahvistetaan maakunnan ruokajärjestelmää ja biotaloutta.
- ✓ Rakennetaan ruoka-alan kansallinen osaamisklusteri.

Älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit

- ✓ Edistetään teollisuuden ja palveluiden uudistamista.
- ✓ Edistetään teollisten investointien sijoittumista maakuntaan ja vahvistetaan yritysten investointimahdollisuuksia.

Luovat alat ja elämystalous

- ✓ Kehitetään kulttuurin, luovien alojen ja urheiluosaamisen toimintaympäristöjä ja yrittäjyyttä.
- ✓ Vahvistetaan eteläpohjalaista matkailua.

Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)

- ✓ Tuetaan aloittavien yritysten toimintaedellytyksiä.
- ✓ Kannustetaan yrityksiä kasvuun ja kansainvälistymiseen.
- ✓ Panostetaan TKI-toimintaan tuottavuuden, kannattavuuden ja uudistumiskyvyn edistämiseksi.

Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)

- ✓ Toimitaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.
- ✓ Varmistetaan energiantuotannon kestävyys ja energian hyödyntäminen maakunnassa.
- ✓ Edistetään maankäyttösektorin ilmastoviisaita toimia.

2.2 Maakuntaohjelman valmisteluprosessi

Maakuntaohjelman valmisteluprosessia kuvaava osallistumis- ja arviointisuunnitelma laadittiin keväällä 2024. Valmistelun lähtökohtana on ollut toteuttaa maakuntaohjelma avoimena, vuorovaikutteisena ja yhteistyöhön perustuvana prosessina yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien, alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa.

Etelä-Pohjanmaan maakuntahallitus käynnisti maakuntaohjelman ja sen ympäristöselostuksen valmistelun 18.6.2024. Maakuntaohjelman päivitystyöhön on osallistunut noin 10 henkeä virkatyönään Etelä-Pohjanmaan liitosta sekä lukuisa joukko viranomaisia ja muita sidosryhmäläisiä. Maakuntalaisille ja eri toimijoille on tarjottu monipuolisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa ohjelman sisältöön. Maakuntavaltuusto päätti maakuntaohjelman hyväksymisestä kokouksessaan 1.12.2025.

Osallistuminen ja vuorovaikutus ohjelman valmistelussa

Valmistelutyö aloitettiin lokakuussa 2024 järjestämällä kaikille avoin tulevaisuusfoorumi. Foorumissa julkaistiin tuoreimmat vuoteen 2050 ulottuvat maakunnan skenaariot, pohdittiin maakunnan toivottua tulevaisuutta pelaamalla mobiilipeliä ja esiteltiin ohjelmaprosessin tulevia vaiheita. Tilaisuuteen osallistui noin 120 henkilöä eri puolilta maakuntaa.

Foorumin jälkeen ohjelmaa on valmisteltu laajassa yhteistyössä maakunnallisten ja alueellisten työ- ja keskusteluryhmien, eri alojen toimijoiden sekä avoimien tilaisuuksien kautta. Tämän myötä valmistelun tueksi on saatu monipuolista ja kattavaa aineistoa eri näkökulmista. Erityisesti nuorten laaja osallistuminen on ollut arvokas lisä maakunnan tulevaisuuden suuntaamista koskevaan keskusteluun.

Maakuntaohjelmaa on valmisteluvaiheessa työstetty muun muassa seuraavissa tilaisuuksissa (ks. laajempi yhteenveto liitteestä 2):

- **Aluekehittämistilaisuudet:** Loka-helmikuun aikana järjestettiin kuusi aluekehittämistilaisuutta yhteistyössä ELY-keskuksen ja Leader-ryhmien kanssa seuraavilla alueilla: Järviseutu (Alajärvi, Evijärvi, Lappajärvi, Soini, Vimpeli), Kuusiokunnat (Alavus, Kuortane, Ähtäri), Suupohja (Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Teuva), Ilmajoki–Kurikka-Isokyrö, Kauhava–Lapua ja Seinäjoki. Tilaisuuksissa muun muassa kerättiin tietoa maakunnan toivotusta tulevaisuudesta ja esiteltiin ohjelmaprosessin tulevia vaiheita. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä lähes 140 kuntien, oppilaitosten ja muiden kehittämisorganisaatioiden edustajaa.
- **Nuorten tilaisuudet:** Nuorten ajatuksia on kerätty muun muassa Kauhavan yläkoulujen Vaikuta! -teemapäiviltä (noin 400 nuorta), Kauhajoen Nuorisofoorumista (noin 50 nuorta), Etelä-Pohjanmaan nuorisovaltuuston kokouksesta sekä Leader-nuorisojaostojen yhteisestä tilaisuudesta.
- **Maakuntaohjelman teematyöpajat:** Keväällä 2025 järjestettiin kolme avointa teematyöpajaa. Työpajoissa käytiin läpi edeltävän ohjelmakauden sisältöjä ja laadittiin ryhmissä ehdotuksia uuden ohjelman kehittämiseksi. Jokaiseen työpajaan osallistui noin 40–50 henkilöä eri taustaorganisaatioista kuten järjestöistä, oppilaitoksista, kehittämisorganisaatioista ja kunnista.

Maakuntaohjelman valmistelun tukena ja ohjausryhmänä on toiminut maakunnallinen tulevaisuusryhmä, jossa on edustajia laajasti maakunnan

kehittäjätahoilta (korkeakoulutoimijat, ammatillisen koulutuksen toimijat, kunnat ja niiden elinkeinotoimet, hyvinvointialue, elinkeinoelämän edustajat sekä ELY-keskus ja työllisyysalue). Ryhmä on kokoontunut säännöllisesti ohjelmaprosessin ajan käsittelemään alustavia pitkän aikavälin tavoitteita ja sen jälkeen ohjelman luonnosversioita.

Maakuntahallitus, maakuntavaltuusto, maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) ja kuntajohtajat ovat evästäneet kokouksissaan maakuntaohjelman valmistelua.

Maakuntaohjelman ja sen ympäristöselostuksen nähtävillä olon (1.10.-3.11.2025) aikana maakuntaohjelmaluonnosta on esitelty eri sidosryhmien tilaisuuksissa ja julkisessa, etäyhteyksien toteutetussa tilaisuudessa (8.10.2025), jossa osallistujia oli paikalla 97.

Viestintä

Maakuntaohjelman valmistelusta on pyritty tiedottamaan eri kanavissa läpi laadintaprosessin.

- **Kuulutukset:** Maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen valmistelun aloittamisesta (kesäkuu 2024), nähtävillä olosta ja lausuntokierroksesta (lokakuu 2025) sekä ohjelman ja ympäristöselostuksen hyväksyvästä päätöksestä (joulukuu 2025) on kuulutettu Etelä-Pohjanmaan liiton ilmoitustaululla ja verkkosivuilla sekä Ilkka-Pohjalaisessa.
- **Tiedotteet:** Maakuntaohjelmasta on tiedotettu valmisteluprosessin aikana tarpeen mukaan maakunnan tiedotusvälineille sekä esimerkiksi maakuntahallituksen tiedotteiden yhteydessä. Etelä-Pohjanmaan liiton uutiskirje Pro Etelä-Pohjanmaan numeroissa 4/2024, 5/2024, 1/2025, 2/2025, 4/2025, 5/2025 ja 6/2025 viestittiin ensin ohjelmaprosessin käynnistymisestä, sitten aluekehittämistilaisuuksista, pitkän aikavälin tavoitteista, teematyöpajoista sekä lopuksi ohjelman valmistumisesta, sisältöteemoista ja lausuntokierroksesta.

Viranomaisyhteistyö

Viranomaisyhteistyö on konkretisoitunut ryhmätyöskentelyissä, työneuvotteluissa ja aluekehittämistilaisuuksissa. SOVA-asetuksen edellyttämä viranomaisten kuuleminen vaikutusten arviointiryhmän kokoontumisissa ja lausuntomenettelynä. Viranomaisyhteistyö on ollut toimivaa.

Mielipiteiden ja lausuntojen huomioonottaminen

Maakuntaohjelmaa ja sen ympäristöselostusta koskevia lausuntoja saatiin 36 kappaletta. Jokainen lausunto käytiin yksityiskohtaisesti läpi ja niihin laadittiin vastineet, joissa perusteltiin, aiheuttaako lausunto muutoksia asiakirjoihin. Lausuntoja ja niihin laadittuja vastineita käytiin läpi marraskuun 2025 maakuntahallituksessa. Lausuntojen perusteella tehtiin täsmennyksiä maakuntastrategiaan ja ympäristöselostukseen. Lausuntojen vastineet ovat nähtävillä Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivulla osoitteessa www.epliitto.fi.

2.3 Vaikutusten arvioinnin toteutus

Ympäristöselostuksen ja arvioinnin tekemisestä vastasivat Etelä-Pohjanmaan liiton aluekehityksen ja aluesuunnittelun asiantuntijat. Keskeisenä tukena arvioinnissa oli maakunnallinen maakuntaohjelman vaikutusten arviointiryhmä, jossa olivat edustettuina Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, maakunnan kuntia ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. Ryhmä perustettiin syksyllä 2024 ja se kokoontui maakuntaohjelman valmistelun aikana neljä kertaa.

Tammikuussa 2025 laadittiin Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategian yleinen verkkopalautelomake, jonka kautta oli mahdollista antaa näkemyksiä myös ympäristöselostukseen liittyvistä asioista. Lomake oli auki 31.10.2025 saakka, eikä ympäristöselostukseen liittyviä kommentteja saatu.

Arvioinnin taso ja vaikutusalue

Maakuntaohjelma on luonteeltaan yleispiirteinen asiakirja, jonka tarkoituksena on linjata maakunnan kehittämisen painopisteitä lyhyemmällä aikavälillä. Siten myös vaikutusten arviointi on tehty yleisellä tasolla. Yksityiskohtaisempaa arviointia on tarkoituksenmukaista tehdä tarpeen mukaan silloin, kun suunnitellaan yksittäisten hankkeiden toteuttamista.

Maakuntaohjelman toteuttamisen vaikutukset kohdistuvat pääosin Etelä-Pohjanmaan alueelle, joskin vaikutukset ulottuvat ympäristövaikutusten osalta myös laajemmalle alueelle kuten naapurimaakuntiin. Maakuntaohjelman suunnittelualueena on Etelä-Pohjanmaa.

Arvioinnin periaatteet, työtavat ja menetelmät

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman valmistelussa ja tulevassa toimeenpanossa lähtökohtana on ollut, että ohjelmaan ei sisällytetä eikä sen kautta rahoiteta hankkeita, joilla arvioidaan olevan selkeästi negatiivisia ympäristövaikutuksia. Ympäristövaikutuksia on tarkasteltu ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Näiden lisäksi tarkastelu sisältää aluetaloudelliset ja tasa-arvoon liittyvät vaikutukset.

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi päädyttiin laatimaan samalle arviointipohjalle kuin edellisen maakuntaohjelman 2022–2025 vaikutusten arviointi. Käytännössä tämä tarkoitti edeltävän arviointidokumentin päivittämistä vastaamaan uuden maakuntaohjelman 2026–2029 sisältöjä. Perusteluna oli, ettei ohjelmien välillä ole merkittäviä sisällöllisiä muutoksia, vaan ajantasaisia päivityksiä.

Arviointipohjassa vaikutuksia on tarkasteltu kolmen maakuntaohjelman teemakokonaisuuden mukaisesti, Kukin teema – **Vakaa ja vilkas**, **Älykäs ja taitava** sekä **Joustava ja kestävä** – muodostavat oman tarkastelukehyksensä, jonka puitteissa on arvioitu kyseiseen teemaan sisältyvien tavoitteiden ja toimenpiteiden vaikutuksia. Näistä on laadittu sanalliset analyysit sekä kunkin teeman ympäristövaikutuksia tiivistävät yhteenvetotaulukot.

Arviointi toteutettiin keskustellen ja moniasiantuntijaisessa yhteistyössä, tavoitteena muodostaa mahdollisimman moniulotteinen kuva maakuntaohjelman vaikutuksista. Vaikutusten arvioinnin päivittämisessä hyödynnettiin sekä ryhmän kirjallisia huomioita että suullisia käsittelyjä. Asiantuntijoiden välinen vuoropuhelu vahvisti arvioinnin kattavuutta ja lisäsi sen luotettavuutta. Kokonaisuutena ryhmän näkemykset arvioinnin osalta olivat yhdenmukaiset.

Epävarmuustekijät

Vaikutusten arviointiin liittyvät epävarmuustekijät on hyvä tiedostaa. Varsinaisten vaikutusten arvioinnissa on huomioitava maakuntaohjelman tarkastelutaso ja se, että ohjelmassa luodaan suuntaviivoja, joiden tarkempi sisältö määräytyy esimerkiksi hankkeiden myötä. Pääosa maakuntaohjelman toimeenpanosta kytkeytyy myös osaamispääoman kasvattamiseen, jolloin suoria vaikutuksia on vaikea tunnistaa. Epävarmuutta arviointiin aiheuttavat myös arvioinnin laatijoiden subjektiiviset näkemykset vaikutusten suunnasta ja merkittävyydestä.

Arvioinnin ennakoituvuuteen liittyvät epävarmuudet voivat ilmetä niin paikallisissa, kansallisissa kuin globaaleissakin toimintaympäristöissä tapahtuvissa muutoksissa. Esimerkiksi maailmanlaajuisiin kriiseihin kuten pandemioihin ja kauppasotiin liittyvät käänteet ja lopulliset vaikutukset ovat vaikeasti ennakoitavissa.

Ympäristön nykytila ja sen todennäköinen kehitys, jos ohjelmaa ei toteuteta

Mikäli maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi, ympäristön nykytila ja monet ohjelmaan sisältyvistä toimenpiteistä kehittyisivät todennäköisesti silti myönteiseen suuntaan muun muassa yleisten yhteiskunnallisten trendien sekä kansallisten ja EU-tason velvoitteiden myötä. Mikäli maakuntaohjelmaa ei olisi, alueen kehittäminen saattaisi olla hajanaisempaa ja markkinavoimien ohjaamaa, jolloin ympäristövaikutusten huomioiminen saattaisi jäädä riittämättömäksi. Maakuntaohjelma kokoaa alueellisen kehittämistyön yhteen ja vahvistaa toimenpiteiden suunnitelmallisuutta, kestävyyttä ja vaikuttavuutta.

2.4 Ympäristönsuojelutavoitteiden huomioiminen maakuntaohjelmassa

Alueidenkäyttö

Alueidenkäyttölaissa ja **valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa** on tavoitteena luoda edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistää ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä. Maakuntaohjelma tukee tavoitteiden toteutumista. Ohjelmassa on toimenpiteitä mm. sellaisten asumisen ratkaisujen hakemiseen, jotka ovat tasapainossa luonnon monimuotoisuuden, yhdyskuntatalouden ja kulttuuriympäristön suhteen.

Ilmasto

Merkittävimpiä kansainvälisiä ilmastosopimuksia ovat **YK:n ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus** (1992) ja sen alainen **Kioton pöytäkirja**. Vuonna 2016 voimaan tulleessa ja Suomenkin ratifioimassa **Pariisin sopimuksessa** asetetaan määrällinen tavoite maapallon keskilämpötilan nousulle. **EU:n ilmastopolitiikassa** on asetettu tavoite olla ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä.

Monet ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät kansalliset säädökset perustuvat YK:n ilmastosopimuksesta ja EU:n sääntelystä tuleviin velvoitteisiin. Suomen

ilmastolain (2022) ja sen mukaisen suunnittelujärjestelmän tavoitteena on varmistaa, että Suomi on hiilineutraali viimeistään vuonna 2035. Lain mukaan päästöjen tulee vähentyä vuoteen 2030 mennessä vähintään 60 %, vuoteen 2040 mennessä vähintään 80 % ja vuoteen 2050 mennessä vähintään 90 %, mutta pyrkien tasoon 95 %, verrattuna vuoteen 1990.

Päästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi tehtävät toimet määritellään **lain nojalla laadittavissa suunnitelmissa** (mm. pitkän ja keskipitkän tähtäimen ilmastosuunnitelmat, maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma). Ilmastolain lisäksi kansallisessa lainsäädännössä on runsaasti säädöksiä, joilla on vaikutusta mm. kasvihuonekaasupäästöjen hillintään (esim. jätelaki ja rakennusten energiatodistuksista annettu laki).

EU:ssa ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimia ohjaa **EU:n sopeutumisstrategia** ja lisäksi Suomessa on laadittu ilmastolain mukainen **kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 (2022)**. Kansallisen suunnitelman päämäärät liittyvät mm. yhteiskunnan toimijoiden tahtoon, keinoihin ja kykyyn sopeutua ilmastonmuutokseen.

Maakuntaohjelma on linjassa kansainvälisten, EU:n ja Suomen asettamisen ilmastotavoitteiden kanssa. Maakuntaohjelman kokonaisuudessa ”Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)” asetetaan toimenpiteitä ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen, energiantuotannon kestävyyteen ja maankäyttösektorin ilmastotoimiin liittyen. Lisäksi ilmasto- ja vähähiilisyysteemat ovat läpileikkaavina koko ohjelman sisällössä. Maakuntaohjelman toimet tukevat EU:n ja Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Luonnon monimuotoisuus

YK:n biodiversiteettisopimus (1993) on keskeisin luonnon monimuotoisuutta turvaava sopimus. Sopimuksen tavoitteena on ekosysteemien ja kasvi- ja eläinlajien suojelu, luonnonvarojen kestävä käyttö sekä geenivarojen saatavuudesta koituvien hyötyjen oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako.

EU:n biodiversiteettistrategiassa (2020) on tavoitteena luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen vuoteen 2030 mennessä mm. suojelun ja ennallistamisen avulla. EU:n biodiversiteettistrategiaa osaltaan toimeenpaneva **EU:n ennallistamisasetus** tuli voimaan elokuussa 2024. Ennallistamisasetuksen tavoitteena on parantaa luonnon tilaa laajasti eri

ympäristöissä sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Asetuksen toimeenpanoa varten laaditaan parhaillaan **kansallista ennallistamissuunnitelmaa**, jossa muun muassa määritellään keinot asetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomen biodiversiteettipolitiikka pohjaa kansalliseen biodiversiteettistrategiaan ja toimintaohjelmaan. Aiempi strategia ulottui vuoteen 2020, ja Suomessa ollaan parhaillaan valmistelemassa uutta **kansallista luonnon monimuotoisuusstrategiaa ja siihen liittyvää toimintaohjelmaa** vuoteen 2035. Strategialla tavoitellaan luontokadon pysäyttämistä ja luonnon monimuotoisuuden kehityksen kääntämistä elpymisuralle. Luonnonsuojelutoimia toteutetaan mm. vapaaehtoisuuteen perustuvilla Helmi-elinympäristöohjelmalla ja **Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma**lla (METSO).

Maakuntaohjelmassa asetetaan useita toimenpiteitä luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi mm. parantamalla lajien ja luontotyyppien tilaa esimerkiksi ennallistamalla heikentyneitä elinympäristöjä. Maakuntaohjelma edistää luonnon monimuotoisuuteen liittyvien kansainvälisten, EU:n ja Suomen asettamien tavoitteiden saavuttamista.

Vesiensuojelu

EU:n vesipuitedirektiivissä (2000) säädetään vesien hyvän tilan saavuttamisesta. Suomessa vesienhoitoa suunnitellaan vesienhoitoalueittain ja Etelä-Pohjanmaa kuuluu pääosin **Kokemäenjoen–Saaristomeren–Selkämeren** vesienhoitoalueeseen, jolle on laadittu **vesienhoitosuunnitelma** vuosille 2022–2027. Vesienhoidon keskeisenä tavoitteena on estää pintavesien ja pohjavesien tilan heikkeneminen sekä pyrkiä kaikkien vesien vähintään hyvään tilaan. Erinomaisiksi tai hyviksi arvioitujen vesien tilaa ei saa heikentää.

EU:n pohjavesidirektiivi (2006) sääntelee pohjaveden suojelua pilaantumiselta ja huononemiselta, ja on pohja kansalliselle lainsäädännölle. **Pohjaveden suojelua koskevaa kansallista lainsäädäntöä** sisältyy useisiin lakeihin ja asetuksiin, mutta keskeisin sisältö on ympäristönsuojelulaissa ja vesilaissa.

Maakuntaohjelma edistää pinta- ja pohjavesiin liittyvien kansainvälisten ja kansallisten tavoitteiden saavuttamista asettamalla toimenpiteitä mm. vesistöihin kohdistuvan kuormituksen vähentämiseen ja happamista sulfaattimaista aiheutuvien haittojen huomioimiseen.

Tulvariskien hallinnan tavoitteena on arvioida ja vähentää tulvariskejä sekä estää ja vähentää tulvista koituvia vahinkoja. **Tulvariskien hallintasuunnitelmat** laaditaan vesistöalueille, joilla sijaitsee yksi tai useampi merkittävä tulvariskialue. Suunnitelmassa esitetään tulvariskien hallinnan tavoitteet kyseisellä alueella sekä toimet, joilla tavoitteet pyritään saavuttamaan. Maakuntaohjelmassa huomioidaan maakunnan tulvariskien hallintasuunnitelmien tavoitteiden ja toimenpiteiden edistäminen.

Luonnonvarojen käyttö

Suomi on sitoutunut yli sataan kansainväliseen metsiä ja ympäristöä käsittelevään sopimukseen. Keskeisiä **kansainvälisiä metsäalan foorumeita** ovat mm. YK:n metsäfoorumi, ilmastosopimus ja biodiversiteettisopimus.

EU:n metsästrategian (2021) tavoitteena on edistää metsiin liittyvien aloitteiden yhteensovittamista. Suomen **kansallisen metsästrategian 2035** tavoitteena on mm. metsien aktiivinen, kestävä ja monipuolinen käyttö sekä metsien elinvoimaisuuden, monimuotoisuuden ja sopeutumiskyvyn vahvistaminen. Kansallinen metsästrategia toimii lakisääteisenä metsäohjemana.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2014–2025 (METSO) täydentää kansallista metsästrategiaa ekologiseen kestävyyteen liittyvissä tavoitteissa. Sen tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys.

Maakuntaohjelmassa asetetaan useita toimenpiteitä, jotka liittyvät suoraan tai välillisesti metsiin ja metsätalouteen sekä metsästrategioissa asetettuihin tavoitteisiin. Tavoitteita on huomioitu mm. toimenpiteissä liittyen suometsien kestävään käyttöön ja hiilensidontaan.

EU:n biotalousstrategia on hyväksytty vuonna 2018 ja uuden strategian valmistelu on käynnissä. Strategian tavoitteena on edistää kestävää taloudellista toimintaa, joka perustuu uusiutuvista luonnonvaroista saataviin materiaaleihin ja innovaatioihin. EU-tasolla biotalouden kehittämisen tulee tapahtua luonnon kantokyvyn rajoissa. **Suomen biotalousstrategia** (2021) asettaa tavoitteeksi jalostaa Suomessa vahvaan osaamiseen perustuvia korkean lisäarvon tuotteita ja palveluita. Tavoitteena on tarjota ratkaisuja mm. oikeudenmukaiseen siirtymään, luonnon monimuotoisuuteen ja tasapuoliseen alueelliseen kehittymiseen. Maakuntaohjelma on linjassa biotalousstrategioiden tavoitteiden kanssa.

EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelman (2020) tavoitteena on, että kestävät ja kiertotalouden mukaiset tuotteet tulevat olemaan "uusi normaali" EU-markkinoilla ja että arvoketjut muun muassa rakennus- ja tekstiilisektorilla edistävät kiertotalouteen perustuvia toimintatapoja. Samalla lisätään EU:n kilpailukykyä ja omavaraisuutta, luodaan innovaatioita sekä vahvistetaan EU:n kykyä vastata mm. ilmastonmuutokseen ja luontokatoon.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kiertotalouden strategisesta ohjelmasta 2035 on asetettu tavoitteeksi mm. uusiutumattomien luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen ja kestävä käyttö siten, että kotimaan primääriraaka-aineiden kokonaiskulutus ei vuonna 2035 ylitä vuoden 2015 tasoa, sekä materiaalien kiertotalousasteen kaksinkertaistuminen vuoteen 2035 mennessä. Maakuntaohjelman kokonaisuudessa "Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)" asetetaan toimenpiteitä mm. kiertotalouteen liittyvän asiantuntemuksen kasvattamiseksi. Lisäksi kiertotalous on maakuntaohjelmassa keskeinen toimenpide yritysten toimintatapojen uudistamiseen liittyen.

Yhteenveto

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa esitetään toimenpiteitä, joiden toteutumisella on vaikutuksia maakunnan ympäristön tilaan. Vaikutukset ovat pääasiassa myönteisiä edistäen mm. luonnon monimuotoisuuden tilan parantamista, vesien suojelua ja kestävää energiasiirtymää. Mikäli maakuntaohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä ei toteutettaisi, voisivat ympäristönsuojelua edistävät tavoitteet toteutua hitaammin ja niihin liittyvä hanketoiminta olla maakunnassa vähäisempää.

Maakuntaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat linjassa keskeisimpien ohjelman kannalta merkityksellisten ympäristönsuojelutavoitteiden kanssa, ja ne edistävät osaltaan ympäristötavoitteiden saavuttamista.

3 Etelä-Pohjanmaan ympäristön nykytila ja ominaispiirteet

3.1 Luontoympäristö ja luonnonvarat

Etelä-Pohjanmaalle luonteenomaisia ovat jokivarsien laajat peltoalueet ja niitä ympäröivät metsä- ja suoalueet sekä latvajärvet, jotka kaikki tarjoavat monipuolisia virkistysmahdollisuuksia ja luontokokemuksia.

Etelä-Pohjanmaan maa-alasta 73 % on metsätalousmaata ja siitä 88,7 % on yksityisten henkilöiden omistuksessa. Kivennäismaiden metsämaasta valtaosa on kangasmetsiä (98,8 %), kun taas lehtojen (1 %) sekä kalliomaiden ja hietikoiden (0,2 %) osuus on pieni. Metsämaiden kankaista valtaosa on puuntuotannossa (98,3 %).

Metsien hakkuutasot ovat olleet Etelä-Pohjanmaalla viime vuosina maltillisempia kuin muissa eteläisen Suomen maakunnissa. Toteutuneen hakkuukertymän osuus on Etelä-Pohjanmaalla alittanut suurimman ylläpidettävissä olevan hakkuukertymäarvion ollen noin 84 %. Puuston tilavuus ja biomassa ovat kasvaneet. Turvemaiden osuus suurimmasta ylläpidettävissä olevasta hakkuumäärästä on Etelä-Pohjanmaalla noin 40 % vuosina 2016–2035.

Etelä-Pohjanmaa on runsassoista aluetta ja paikoin turvemaiden osuus on jopa yli 40 % maapinta-alasta. Maakunnan metsätieteellinen suoala on noin 441 000 hehtaaria. Suot ovat merkittävä hiilivarasto. Soiden hyödyntämisellä maa- ja metsätaloudessa sekä turvetuotannossa on maakunnassa pitkät perinteet, ja turvemaiden ojitusosuus ylittääkin 75 % suurimmassa osassa maakuntaa. Suojeltujen soiden osuus koko suoalasta on noin 4 %, ja ne sijaitsevat pääosin soidensuojelun perusohjelman alueilla.

Turvemaiden osuus kokonaisviljelyalasta on koko Etelä-Pohjanmaalla 14 % ja turvemaan osuus peltopinta-alasta useilla alueilla yli 20 %.

Turvetuotannon rooli energiantuotannossa on viime vuosina vähentynyt merkittävästi ja uusia turvetuotantoalueita perustetaan enää hyvin vähäisesti. Turvetuotannosta poistuneet alueet siirtyvät toiseen maankäyttöön, kuten metsiksi, pelloiksi, kosteikoiksi ja enenevissä määrin myös aurinkovoiman tuotantoalueiksi. Suon ominaispiirteet ja omistussuhteet määrittävät jälkikäyttömuotojen valintaa.

Etelä-Pohjanmaan pintavesistä pääosa on tyydyttävässä tai välttävässä kunnossa. Hieman paremmassa tilassa ovat jokien latvaosat ja järvet. Vesistöjen tilaan vaikuttavat etenkin maa- ja metsätalouden ja haja-asumisen kuormitus sekä pistekuormituksesta muun muassa jätevedenpuhdistamoiden ja turvetuotannon kuormitus. Erityispiirteenä maakunnassa ovat happamat sulfaattimaat, joilla tapahtuva maankäyttö aiheuttaa riskin etenkin vesieliöstölle.

Etelä-Pohjanmaalla on 225 pohjavesialuetta, joista 141 kuuluu luokkaan 1 tai 1E (vedenhankintaa varten tärkeä pohjavesialue) ja 84 luokkaan 2 tai 2E (muu vedenhankintakäyttöön soveltuva pohjavesialue) (E=pohjavesialueet, joiden pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen). Maakunnan pohjavedet ovat pääosin hyvälaatuisia, mutta varannot ovat epätasaisesti jakaantuneet. Huomattavimmat pohjavesivarat ovat Kauhajoen, Isojoen, Kuortaneen ja Alajärven alueella, kun taas Isonkyrön ja Seinäjoen alueella niitä on vähemmän. Vesilaitosten jakamasta talousvedestä 100 % on Etelä-Pohjanmaalla pohjavettä. Maakunnan vesihuoltolaitokset ottivat vuonna 2021 pohjavettä yhteensä noin 18 miljoonaa kuutiometriä. Haasteena maakunnassa on pohjavesialueiden etäisyys vedentarvealueista.

Etelä-Pohjanmaan pohjavesialueiden rajauksia ja luokituksia on tarkistettu viime vuosina, ja maakunnassa onkin käytössä ajantasaista tietoa pohjavesien rajauksista ja antoisuudesta. Pohjavesien merkittävimpiä riskitekijöitä ovat maa-metsätalouden aiheuttamat päästöt, liikenne sekä maa-ainesten otto.

Vesienhoidon suunnittelussa on käynnissä kolmas suunnittelukausi, jossa tähdätään vesistöille asetettujen tilatavoitteiden saavuttamiseen vuoteen 2027 mennessä. Ympäristötavoitteiden saavuttamisen kannalta kriittisiä ovat erityisesti happamilla sulfaattimailla sijaitsevat ja intensiivisen maa- ja metsätalouden kuormittamat vesimuodostumat. Rehevöityneen vesistön tilan paraneminen on kokonaisuutena hidas prosessi. Parhaillaan on käynnissä vesienhoidon neljännen suunnittelukauden valmistelu.

Pienistä korkeusvaihteluista, vähäjärvisyydestä ja alavien maiden intensiivisestä maankäytöstä johtuen maakunnassa on useita tulvaherkkiä alueita. Tulvat ovat toistuvia ja aiheuttavat mittavia aineellisia vahinkoja sekä kuormitusta vesistöihin. Ilmastonmuutoksen myötä vesistötulvien riski tulee säilymään merkittävänä ja hulevesitulvien riski kasvamaan. Maakunnan merkittäville tulvariskialueille on laadittu tulvariskien hallintasuunnitelmat.

Etelä-Pohjamaan luonnon monimuotoisuuden tilaa ovat heikentäneet etenkin elinympäristöjen laadullinen heikkeneminen ja väheneminen. Maakunnassa

esiintyvistä luontotyypeistä vähintään puolet on arvioitu uhanalaisiksi Etelä-Suomessa. Eniten uhanalaisia tai silmälläpidettäviä lajeja on eliöryhmistä perhosissa, putkilokasveissa ja linnuissa. Merkittävimpiä luontotyyppien ja lajien uhanalaistumisten syitä ovat metsien käyttöön liittyvät toimet, ojitus, rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen, vesien rehevöityminen ja pellonraivaus.

Etelä-Pohjanmaan luonnonsuojelualueiden rungon muodostavat valtakunnallisiin luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvat alueet sekä Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet. Maakunnan laajimmat suojelualueet sijaitsevat Kauhajoen ja Isojoen alueella Lauhanvuoren ja Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistojen alueella. Pääosin maakunnan luonnonsuojelualueet ovat pieniä ja heikosti kytkeytyneitä. Luonnonsuojelu- ja suojelualueet kattavat noin 2,7 % maakunnan pinta-alasta.

Luonnon monimuotoisuuden tilan parantamiseksi maakunnassa tarvitaan toimia mm. metsien monimuotoisuudelle tärkeiden rakennepiirteiden lisäämiseen (mm. lahopuu), soiden ennallistamiseen siihen ominaisuuksiltaan soveltuvilla kohteilla, perinnebiotooppien hoitoon, vesistökuormituksen vähentämiseen sekä uusien luonnonsuojelualueiden perustamiseen vapaaehtoisuuteen perustuvien ohjelmien kautta. Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntiin laaditaan alueellista luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmaa (LUMO-ohjelma), jossa määritellään alueellisia tavoitteita ja toimenpiteitä luontokadon hillitsemiseksi.

Etelä-Pohjanmaan geologisista kohteista arvokkaimpia ovat valtakunnalliseen harjujensuojeluohjelmaan kuuluvat alueet (6 kpl) sekä valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat (5), kallioalueet (32), moreenimuodostumat (7) ja kivikot (4). Muodostumat on arvotettu niiden geologisten, biologisten ja maisemallisten ominaisuuksien perusteella.

Luonnonkiviainesten vuosittainen ottomäärä on vaihdellut Etelä-Pohjanmaalla 2010-luvulla kahden miljoonan tonnin molemmin puolin. Ottomäärä asukasta kohden on noin 20 t/asukas. Kalliokiviaineksen osuus otetusta kiviaineksesta on kohonnut ja sen osuus on noin 70 %. Kalliokiviaineksen oton kannalta merkittäviä alueita ovat Seinäjoki, Lapua, Kurikka, Ilmajoki, kun taas soran ja hiekan otto on merkittävintä Kauhajoella, Kurikassa, Alajärvellä ja Kauhavalla. Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntiin on laadittu pohjaveden suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittamisen selvitys (POSKI, 2024), jossa on tunnistettu ja luokiteltu potentiaalisia uusia kiviainesten ottoalueita huomioiden mm. luonto- ja maisemavaikutukset.

3.2 Kasvihuonekaasupäästöt ja ilmastonmuutos

Ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat Etelä-Pohjanmaalla jo näkyvissä: Etelä-Pohjanmaalla jakso 1991–2020 on noin 0,6 astetta lämpimämpi kuin 1981–2010. Keskilämpötilan on arvioitu olevan Etelä-Pohjanmaalla vuosisadan puolivälissä noin 1,8–3,0 astetta korkeampi ja vuotuisen sademäärän 5–8 % (630–700 mm) suurempi kuin nykyisin, riippuen kasvihuonekaasupäästöjen globaalista kehityksestä. Pitkät helle- ja kuivuusjaksot tulevat lisääntymään, mikä aiheuttaa ongelmia mm. maataloudelle. Talvi lyhenee Etelä-Pohjanmaalla jopa 40–50 vuorokautta 2050-luvulle mennessä, ja olosuhteet muuttuvat mm. siten, että lumen väheneminen pienentää kevättulvia, mutta syys- ja talvitulvat voivat lisääntyä merkittävästi.

Etelä-Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöt ovat laskeneet 24 % vuosien 2005–2023 välillä (Hinku-laskentamalli, Syke). Eniten ovat vähentyneet öljylämmityksen, tieliikenteen ja kulutussähkön päästöt, mihin ovat vaikuttaneet mm. aktiiviset toimet öljylämmityksestä luopumiseen sekä toimet uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden edistämiseksi. Etelä-Pohjanmaan oma sähköntuotanto kattaa noin 94 % maakunnan sähkönkulutuksesta ja siitä noin 87 % tuotetaan tuulivoimalla (2023).

Etelä-Pohjanmaan asukaskohtaiset päästöt ovat kuitenkin edelleen maakunnista korkeimmat. Suurimmat kasvihuonekaasupäästöjen lähteet maakunnassa ovat maatalous (45 % päästöistä) ja tieliikenne (20 %), sekä kaukolämpö, työkoneet ja muu lämmitys. Maatalouden päästöistä valtaosa on peräisin maaperästä, jolloin päästövähennystoimien kohdentaminen pellonkäyttöön, viljelymenetelmiin ja maankäytön muutoksiin vaikuttaa merkittävimmin ilmastopäästöihin. Ruokaketjussa keskeistä on myös mm. fossiilisesta energiasta luopuminen ja ruokahävikin vähentäminen.

Kulutusperusteisissa päästöissä huomioidaan kotitalouksien kulutus, kuntien hankinnat ja investoinnit. Näistä Etelä-Pohjanmaalla ovat suurimpia kotitalouksien päästöt, joissa korostuvat etenkin liikkumisen, asumisen ja ruoan päästöt.

Maakunnassa tarvitaan jatkossakin panostuksia ilmastonmuutoksen hillintään. Lisäksi eri sektoreilla on kehitettävä varautumista ja sopeutumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Sopeutumisen ja varautumisen kannalta merkittävimmiksi ilmiöryhmiksi on maakunnassa tunnistettu lämpenevä ilmasto ja muuttuvat talvet, lisääntyvä sateisuus, rankkasateet ja myrskyt, helteet sekä kuivuus. Haavoittuvia ihmisryhmiä ovat mm. lapset, vanhukset, pienituloiset,

sairaanhoidon piirissä olevat ja maataloustoimijat. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen tärkeimmät päämäärät liittyvät ymmärryksen lisäämiseen ilmastoriskeistä, sopeutumisen sisällyttämiseen osaksi normaalia toimintaa ja sopeutumisen toteuttamiseen oikeudenmukaisesti.

Etelä-Pohjanmaalla on laadittu maakunnallinen ilmasto- ja kiertotaloustiekartta ja ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma. Lisäksi alueella on käynnissä runsaasti hankkeita, jotka liittyvät mm. ilmastoviisaaseen ruokajärjestelmään, turvemaiden ilmastovaikutuksiin ja energiatehokkuuteen.

3.3 Aluerakenne ja kulttuuriympäristö

Etelä-Pohjanmaan asutusrakenne on keskimääräistä hajautuneempaa. Seinäjoen kaupunkiseudun kehitys on ollut pitkään voimakasta, mutta muualla maakunnassa väestömäärä on laskussa. Haasteena maakunnassa on edelleen tukea keskuskaupungin kilpailukykyä valtakunnallisesti ja samalla vahvistaa myös ympäröivän maakunnan elinvoimaa.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan maakunnan asukasmäärä olisi vuonna 2035 noin 7900 henkeä pienempi ja vuoteen 2045 mennessä noin 12 000 pienempi kuin vuonna 2023. Erityisesti lasten ja työikäisten määrän lasku tulisi olemaan huomattava. Polarisaatiokehitys keskuskaupungin ja muun maakunnan välillä kasvaisi, ja väestöllinen huoltosuhde heikentyisi jokaisessa Etelä-Pohjanmaan kunnassa.

Etelä-Pohjanmaalla on huomattavan paljon sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä. Maakunnassa on tehty laajat maisema-alueiden ja rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnit viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Etelä-Pohjanmaalla sijaitsee yhdeksän valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta ja 53 maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltua maisema-aluetta. Maisema-alueet ovat syntyneet luonnon ja perinteisen maankäytön yhteisvaikutuksen tuloksena. Maakunnan kulttuurimaisemille on luonteenomaista avoimuus ja sijainti jokilaaksoissa laajoina viljelylakeuksina. Kulttuuri- ja luonnonmaiseman arvoja turvaavat viljelyn jatkuminen ja alueiden maisemanhoidon kehittäminen. Perinteistä asutusrakennetta tukeva kaavoittaminen ja rakennussuunnittelu alueen arvot ja erityispiirteet huomioivalla tavalla on jopa toivottavaa, jotta alue säilyy elinvoimaisena ja siihen syntyy uusia kerrostumia.

Etelä-Pohjanmaalla sijaitsee 58 valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä ja 216 maakunnallisesti merkittäväksi luokiteltua kulttuuriympäristöä. Kohteet on huomioitu Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa, jossa on tavoitteena merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rakenteen, kylä- ja kaupunkikuvan sekä alueilla jo olevien rakennusten ja ympäristön säilymisen turvaaminen. Lisäksi tavoitteena on mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin.

Tulevaisuudessa kulttuuriympäristön arvoihin ja tilaan tulee vaikuttamaan mm. laaja tuulivoimarakentaminen sekä vanhan rakennuskannan rapistuminen ja purkaminen.

4 Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi on jäsennelty kolmen teemakokonaisuuden alle, jotka ovat **Vakaa ja vilkas**, **Älykäs ja taitava** sekä **Joustava ja kestävä.** Teemat muodostavat tarkastelukehyksen, jonka puitteissa on arvioitu kyseiseen teemaan sisältyvien tavoitteiden ja toimenpiteiden vaikutuksia. Näistä on laadittu sanalliset analyysit sekä kunkin teemakokonaisuuden vaikutuksia tiivistävät yhteenvetotaulukot.

SOVA-asetuksen (4 §) mukaisesti arvioinnissa tarkastellaan seuraavia ympäristövaikutuksia, jotka on ryhmitelty neljään pääluokkaan:

- **Ekologiset vaikutukset**: luonnon monimuotoisuus, eliöstö, kasvillisuus, maaperä, vesi, ilma, ilmastotekijät, luonnonvarojen hyödyntäminen
- **Sosiaaliset vaikutukset:** väestö, ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys
- **Taloudelliset vaikutukset**: aineellinen omaisuus
- **Kulttuuriset vaikutukset:** yhdyskuntarakenne, rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö mukaan lukien rakennusperintö ja muinaisjäännökset
- Edellä mainittujen tekijöiden väliset suhteet.

Näiden lisäksi on arvioitu myös aluetaloudellisia ja tasa-arvovaikutuksia kirjallisesti. Vaikutusten aikajänne on otettu tarkastelussa huomioon siinä määrin kuin se on ollut arviointitiedon ja toimenpiteiden luonteen perusteella mahdollista. Arviointi huomioi vaikutuksia lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Huomioon otettiin myös viiveellä ilmenevät vaikutukset. Vaikutusten laatu luokitellaan seuraavasti:

Arviointimerkintä	Arviointimerkinnän kuvaus
++	= merkittäviä myönteisiä vaikutuksia
+	= myönteisiä vaikutuksia
+?	= vaikeasti ennakoitava myönteinen vaikutus
+–	= sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia
0	= ei todennäköisiä vaikutuksia
-?	= vaikeasti ennakoitava kielteinen vaikutus
-	= kielteisiä vaikutuksia
--	= merkittäviä kielteisiä vaikutuksia
?	= ennakointiin tai tietoon liittyviä epävarmuustekijöitä
+><-	= sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia, joista ei päästy yksimielisyyteen

4.1 Vakaa ja vilkas

Vakaa ja vilkas -teemakokonaisuudessa painottuvat asukkaiden arjen sujuvuuteen, elinympäristön laatuun ja yhteisöjen hyvinvointiin liittyvät näkökulmat. Teema kokoaa yhteen toimenpiteet, joilla vahvistetaan kestävää väestörakennetta, lisätään alueen vetovoimaa ja huolehditaan turvallisesta, saavutettavasta sekä viihtyisästä ympäristöstä. Tavoitteena on tukea elämänlaatua ja vahvistaa Etelä-Pohjanmaan houkuttelevuutta asuin- ja elinympäristönä osana kestävää aluekehitystä.

Taulukko 1. Vakaa ja vilkas: yhteenveto arvioiduista ympäristövaikutuksista laadun ja aikajänteen mukaan.

Tavoite	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö	+– lyhyt keskipitkä	++ pitkä	+ viiveellä	+ pitkä
Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö	++ pitkä	+ pitkä	+– pitkä	+ pitkä
Turvallinen ja saavutettava arki	+?	++	+ pitkä	+
Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen	+ pitkä	++ lyhyt keskipitkä	+ pitkä	+ pitkä

4.1.1 Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö

Ekologiset vaikutukset (+–) toimenpiteiden osalta on huomioitu pääosin myönteisesti. Kestävän väestörakenteen tavoitteena on säilyttää maakunnan väkiluku elinvoiman kannalta kestävällä tasolla ilman, että pyritään merkittävään väestönkasvuun. Tämän vuoksi ei ole odotettavissa olennaisesti lisääntyvää kuormitusta luonnonympäristöön.

Asumisen kehittäminen voi kuitenkin lisätä rakentamisen ja infrastruktuurin tarvetta. Lyhyellä aikavälillä erityisesti asuntotuotannolla voi olla kielteisiä ekologisia vaikutuksia. Näitä vaikutuksia voidaan kuitenkin hallita ja lieventää ennakoivalla ja mahdollistavalla maankäytön suunnittelulla sekä vähähiilisiä ja kiertotalouteen pohjautuvia ratkaisuja hyödyntämällä. Näin vaikutukset ovat pitkällä aikavälillä vähäisemmät.

Sosiaaliset vaikutukset (++) toimenpiteiden toteutuessa ovat merkittävän myönteisiä. Vaikutusten saavuttamiseksi tarvitaan hyvin pitkäjänteistä työtä. Ohjelman tähän osioon kirjatuilla toimenpiteillä pyritään nimenomaan parantamaan väestön elinoloja ja viihtyvyyttä. Toimenpiteet huomioivat myös eri ikäryhmät ja eri elämänvaiheissa ja -tilanteissa elävät ihmiset.

Taloudellisia vaikutuksia (+) on vaikea arvioida, mutta niiden ennakoidaan olevan lyhyellä tähtäimellä kielteisiä ja pitkällä tähtäimellä myönteisiä. Alkuvaiheessa toimenpiteiden toteuttaminen voi aiheuttaa lisäkustannuksia ja edellyttää investointeja. Mikäli maakunnan elinvoima lisääntyy maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutuessa ja onnistuessa, vaikuttaa tämä myönteisesti paitsi aineellisen omaisuuden myös esimerkiksi aineettoman omaisuuden arvon säilymiseen.

Kulttuuriset vaikutukset (+) ovat pitkällä tähtäimellä myönteisiä. Elinvoiman ja toimeliaisuuden säilyminen luovat edellytyksiä kulttuuriarvojen turvaamiseen ja ylläpitämiseen. Toisaalta se, ettei tavoitella voimakasta väestönkasvua, jättää tilaa arvokkaille rakennetuille kohteille ja kulttuuriympäristölle.

Aluetaloudelliset vaikutukset (+) ovat kokonaisuudessaan myönteisiä. Elinvoiman vahvistamisessa ja elinvoiman lisäämisessä onnistuminen johtaa myös aluetalouden vahvistumiseen.

Tasa-arvovaikutukset (++) ovat merkittävän myönteisiä. Positiivisia vaikutuksia syntyy erityisesti toimenpiteistä, jotka helpottavat työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista. Tällaiset ratkaisut voivat parantaa erityisesti naisten työssäkäyntimahdollisuuksia ja urakehitystä. Monipuolisen asumisen mahdollisuudet ovat myös sukupuolesta riippumatta hyödynnettävissä ja valittavissa. Muutoinkin toimenpiteillä tavoitellaan sukupuolesta riippumatta kaikkien ihmisten elinolojen kohentumista. Tasa-arvovaikutusten toteutumisen suunta riippuu käytännön toimenpiteiden kohdentumisesta ja painotuksista.

4.1.2 Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö

Ekologiset vaikutukset (++) ovat merkittävän myönteisiä. Kokonaisuus sisältää laajasti toimenpiteitä, joilla luonnonympäristön tilaa pyritään suoraan kohentamaan. Osa toimista kohdistuu välittömästi ympäristön ekologisen tilan parantamiseen. Osa taas pyrkii lisäämään tietoa ja muuttamaan ympäristöarvoihin kohdentuvia asenteita ja arvostuksia. Siten ekologiset vaikutukset nähdään merkittävän myönteisinä. Onnistuessaan toimenpiteiden vaikutukset näkyvät

vasta pitkällä tähtäimellä. Toimenpiteiden toteuttaminen vaatii myös mittavia taloudellisia panostuksia.

Sosiaaliset vaikutukset (+) nähdään olevan myönteisiä toimenpiteiden osalta. Luonnonympäristöllä on vaikutusta ihmisten terveyteen ja elinympäristön viihtyisyyteen. Huoltovarmuuden turvaaminen esimerkiksi luonnonvarojen, vesihuollon ja alkutuotannon osalta voi vahvistaa myös asukkaiden kokemaa turvallisuutta ja luottamusta yhteiskunnan toimintakykyyn.

Taloudelliset vaikutukset (+–) tulevat olemaan alkuvaiheessa kielteisiä, kun joihinkin maankäytön muotoihin kohdistuu rajoituksia tai paineita muuttaa toimintatapoja. Tämä vaatii usein esimerkiksi liiketoiminnan uudelleen suuntaamista ja myös investointeja. Toisaalta pitkällä aikavälillä vesistöjen tilaa parantavat, maaperän ja metsien kasvukuntoa vahvistavat sekä ympäristöriskejä ehkäisevät toimenpiteet ja luontopohjaiset ratkaisut voivat tuottaa merkittävää taloudellista hyötyä säästyvinä kustannuksina ja lisääntyneenä tuottavuutena. Kielteisiä vaikutuksia voidaan vähentää ennakoivalla maankäytön suunnittelulla.

Kulttuuriset vaikutukset (+) nähdään myönteisinä. Toimenpiteet on kohdennettu niin, etteivät muun muassa rakennetun ympäristö kulttuuriset arvot vaarantuisi. Ekologisesti kestävät virkistysratkaisut voivat lisätä alueiden arvostusta ja maisemien saavutettavuutta, mikä voi epäsuorasti vahvistaa myös alueellista identiteettiä ja kulttuurista merkitystä.

Aluetaloudelliset vaikutukset (+–) voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä. Ympäristön tilan kohentamiseen tähtäävät toimet vaativat mittavia taloudellisia panostuksia, joille ei aina ole helppo löytää rahoittajaa. Toisaalta taloudellinen kestävyys voidaan nähdä alisteisena ekologiselle kestävyydelle, jolloin panostukset ja toimet ovat välttämättömiä ja tuottavat pitkällä tähtäimellä myös taloudellista lisäarvoa. Luontopohjaiset ratkaisut vahvistavat aluetaloutta pitkällä aikavälillä, ja jo tehdyillä investoinneilla arvioidaan olevan myönteisiä kerrannaisvaikutuksia.

Tasa-arvovaikutusten (0) kannalta toimenpiteillä ei ole suoria tai selkeästi kohdennettuja vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Toimella kannustetaan sukupuolesta riippumatta yhtäläisiin mahdollisuuksiin liikkua luonnossa ja nauttia luontoarvoista.

4.1.3 Turvallinen ja saavutettava arki

Ekologisia vaikutuksia (+?) pidetään vaikeasti ennakoitavina, mutta suunta näyttää myönteiseltä. Vaikka toimenpiteet eivät ensisijaisesti kohdistu ekologisiin tavoitteisiin, kestävän liikkumisen, puhtaiden käyttövoimien ja joukkoliikenneratkaisujen edistäminen voivat keventää ympäristökuormaa ja vähentää liikenteen ympäristöhaittoja. Myös esimerkiksi laadukkaat tietoliikenneyhteydet ja etäpalvelut vähentävät fyysistä liikkumista, mikä on ilmaston kannalta myönteistä.

Sosiaaliset vaikutukset (++) ovat merkittävän myönteisiä, sillä ne tukevat asukkaiden turvallisuutta, osallisuutta ja saavutettavuutta. Liikkumisen sujuvoittaminen ja saavutettavuuden parantaminen kasvattavat elämänlaatua ja tasapuolistavat mahdollisuuksia päästä palveluiden pariin. Konkreettisimmin tämä näkyy hyötyinä ajallisissa ja aineellisissa säästöissä. Palveluiden saatavuuden lisäämisellä on suoria vaikutuksia elinoloihin ja terveyteen.

Taloudelliset vaikutukset (+) näyttäytyvät myönteisinä, vaikka toimenpiteiden toteuttaminen vaatii merkittäviä taloudellisia panostuksia. Tehdyillä investoinneilla arvioidaan kuitenkin olevan hyviä kerrannaisvaikutuksia. Investoinnit tukevat elinympäristön toimivuutta ja asukkaiden arjen sujuvuutta, mikä voi pitkällä aikavälillä vähentää kustannuksia esimerkiksi terveydenhuollossa ja parantaa työelämään osallistumisen edellytyksiä.

Kulttuuriset vaikutukset (+) näyttäytyvät myönteisinä eikä negatiivisia vaikutuksia tunnistettu. Turvallinen ja saavutettava elinympäristö voi vahvistaa alueen identiteettiä ja maisemallista laatua. Suoria vaikutuksia kulttuuriperintöön tai rakennetun ympäristön suojeluun ei noussut esiin.

Aluetaloudelliset vaikutukset (+?) ovat toimenpiteiden osalta myönteisiä. Toimivia liikenneyhteyksiä ja riittävän tehokkaita tietoliikenneyhteyksiä voidaan pitää kehittyvän aluetalouden perusedellytyksinä. Epävarmuutta aiheuttaa investointiresurssien niukkuus.

Tasa-arvovaikutusten (+) näkökulmasta myönteisiä vaikutuksia voi olla muun muassa joukkoliikenneyhteyksien saatavuuden parantumisella. Joukkoliikenne on usein nimenomaan naisten suosima liikkumistapa.

4.1.4 Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen

Ekologiset vaikutukset (+) nähdään pitkällä tähtäimellä varovaisen myönteisinä, vaikka toimenpiteet keskittyvät pääasiassa ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen. Voidaan ajatella, että kun elämän perusasiat ovat kunnossa, riittää voimavaroja panostaa vahvemmin luonnon monimuotoisuustyöhön ja ilmastotoimiin. Myönteisiä ekologisia vaikutuksia voidaan nähdä myös kansalaisvaikuttamisen lisääntymisellä.

Sosiaaliset vaikutukset (++) ovat merkittävän myönteisiä tässä teemassa, jonka kaikki toimenpiteet pyrkivät vahvistamaan osallisuutta, ehkäisemään syrjäytymistä sekä vahvistamaan terveyttä ja hyvinvointia eli varmistamaan merkityksellisen elämän kaikille esimerkiksi iästä tai elämäntilanteesta riippumatta.

Taloudellisia vaikutuksia (+) aineelliseen omaisuuteen näillä toimenpiteillä ei suoraan nähdä olevan. Hyvinvoinnin, työ- ja toimintakyvyn sekä yhteisöllisyyden edistäminen vähentää pitkällä aikavälillä hoidon ja palvelujen tarvetta. Vaikka toimenpiteet vaativat investointeja, ne tuottavat pitkällä aikavälillä säästöjä ja merkittäviä myönteisiä vaikutuksia, kun hoidon ja palvelujen tarve vähenee. Ennaltaehkäisevän työn kautta saavutettavat hyödyt vahvistavat entisestään toimenpiteiden kustannustehokkuutta.

Kulttuuriset vaikutukset (+) arvioitiin vahvistaviksi, eikä kielteisiä vaikutuksia tunnistettu. Kulttuuristrategian tavoitteellinen toteuttaminen parantaa kulttuuripalvelujen saavutettavuutta, yhteisöllisyyttä ja vahvistaa kulttuuritarjonnan monimuotoisuutta. Samalla se vahvistaa eteläpohjalaista kulttuuriperintöä tukemalla sen säilymistä ja uudistumista. Tämä näkyy muun muassa aktiivisen kylä- ja yhteisötoiminnan edistämisenä, kulttuurillisten arvojen vaalimisena sekä niiden arvostuksen lisääntymisenä.

Aluetaloudellisten vaikutusten (+) näkökulmasta toimenpiteet nähdään pääasiassa myönteisinä. Ne vahvistavat kulttuurialan työllisyyttä, tukevat alueellista elinkeinorakennetta sekä paikallisten yhteisöjen ja lähipalvelujen säilymistä. Hyvinvointia ja terveyttä edistävät toimet vaativat taloudellisia panostuksia, mutta niiden laiminlyönti voi lisätä tulevia kustannuksia ja heikentää alueen elinvoimaa. Ennaltaehkäisevä työ on keskeinen keino hallita kustannuksia ja varmistaa toimenpiteiden pitkäaikainen vaikuttavuus.

Tasa-arvovaikutuksen (+) arvioidaan myönteisiksi. Koska toimenpiteissä pyritään huomioimaan ihmisten erilaiset elämäntilanteet ja tarpeet, tulevat sukupuolesta johtuvat erityispiirteet myös huomioiduiksi. Nuorten osallistumisessa ja kansalaisyhteiskunnassa kaikenikäisten vaikuttamisessa naiset ovat usein aktiivisempia.

4.2 Älykäs ja taitava

Älykäs ja taitava -teemakokonaisuudessa katse kohdistuu osaamiseen ja koulutustarjontaan, uudistumiskykyyn ja kansainväliseen yhteistyöhön – asioihin, jotka rakentavat Etelä-Pohjanmaan tulevaisuuden kilpailukykyä. Tavoitteena on, että Etelä-Pohjanmaa profiloituu osaavana, avoimena ja ketteränä alueena, joka kykenee uudistumaan ja toimimaan vahvasti osana muuttuvaa toimintaympäristöä.

Taulukko 2. Älykäs ja taitava: yhteenveto arvioiduista ympäristövaikutuksista laadun ja aikajänteen mukaan.

Tavoite	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Nouseva osaamistaso ja laadukas koulutustarjonta	0	++ lyhyt keskipitkä pitkä	+	0
Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä	0	++ lyhyt pitkä	+	0
Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)	+ keskipitkä	+	+	0
Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)	+?	+	0/+?	0

4.2.1 Nouseva osaamistaso ja laajeneva koulutustarjonta

Ekologisten vaikutusten (0) osalta ei tunnisteta selkeitä ja suoria ekologisia vaikutuksia, vaikkakin epäsuorasti vahvistuva osaaminen luo valmiuksia edistää ja kehittää uusia kestävää kasvua tukevia ratkaisuja. Digitaalisten oppimisympäristöjen lisääminen voi pitkällä aikavälillä vähentää ympäristöpäästöjä.

Sosiaaliset vaikutukset (++) nähdään merkittävän myönteisinä. Koulutustason nosto ja koulutuksen saavutettavuuden parantaminen tukevat yhdenvertaisuutta,

osallisuutta ja elämänlaadun kasvua kaikissa ikäryhmissä. Näin lisääntyy myös ihmisten mahdollisuudet kiinnittyä yhteiskuntaan ja työelämään.

Taloudelliset vaikutukset (+) liittyvät osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseen, työllisyyden parantamiseen ja elinkeinoelämän kilpailukyvyn vahvistumiseen. Koulutukseen tehdyt investoinnit voivat pitkällä aikavälillä tuottaa merkittäviä taloudellisia hyötyjä. Tämä toimii myös toisin päin, eli koulutus lisää myös aineetonta pääomaa ja sitä kautta mahdollistaa innovaatioita, aineellisia investointeja ja uusien työpaikkojen luomista. Toimenpiteiden saavuttaminen edellyttää pitkäjänteisyyttä, ja koulutus ja jatkuva oppiminen ovat ratkaisun avaimia.

Vaikutusten aikajänne kattaa kaikki ajanjaksot. Näkyviä vaikutuksia voidaan saada nopeastikin, mikäli toimenpiteet saadaan heti käyntiin.

Kulttuurisia vaikutuksia (0) ei arvioida merkittäviksi. Osaamistason nousu ja alueen kansainvälistyminen voivat tuoda mukanaan myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia. Suorat vaikutukset kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön jäävät rajallisiksi.

Aluetaloudelliset vaikutukset (++) nähdään olevan merkittäviä. Koulutuksen ja osaamisen merkitys alueen menestyksessä korostuu koko ajan enemmän. Käytännössä se näkyy vaikkapa osaavan työvoiman saatavuudessa tai TKI-toiminnan laajentuessa yritysten kehityksessä ja korkeammassa tuottavuudessa. Yritysyhteistyön tiivistyminen ja osaamistarpeisiin vastaaminen tukevat alueen elinkeinoelämän uusiutumista ja kilpailukykyä.

Lyhyellä aikavälillä ammattikorkeakoulutukseen hakeutuminen keskittää muuttoliikettä Seinäjoelle, mutta keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä vaikutusten arvioidaan hyödyttävän koko maakuntaa työllisyyden ja osaamisen vahvistumisen kautta.

Tasa-arvovaikutukset (+) ovat myönteiset. Tasa-arvon näkökulmasta merkittävä vaikutus syntyy pyrkimyksestä purkaa koulutusvalintojen sukupuolittuneisuutta. Esimerkiksi tyttöjen ohjaaminen teknisille ja poikien sosiaali- ja hoiva-aloille nähdään tasa-arvoa vahvistavana kehityssuuntana. Joskin nähdään suuri merkitys sillä, minkä alan koulutusta maakunnassa tarjotaan ja miten se on eri sukupuolten saavutettavissa.

4.2.2 Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä

Ekologisia vaikutuksia (0) suoranaisesti tämän kokonaisuuden osalta ei tunnistettu. Koulutuksen ja työelämäyhteyksien kehittäminen on ensisijaisesti aineetonta.

Sosiaaliset vaikutukset (++) sen sijaan ovat merkittävän myönteiset. Nuorten työllistymisen tukeminen, jatkuvan oppimisen edistäminen ja työelämäosallisuuden vahvistaminen parantavat yksilöiden elämänlaatua ja sosiaalista asemaa. Erityisesti toimenpiteet, jotka kohdistuvat osatyökykyisiin, maahanmuuttajiin, pitkäaikaistyöttömiin ja nuoriin, nähdään tärkeinä syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi. Myös yhteisöllinen ja osallistava työelämä tukee henkistä hyvinvointia sekä auttaa pidentämään työuria.

Taloudelliset vaikutukset (+) ovat merkittäviä ja myönteisiä. Aineelliseen omaisuuteen positiivisia vaikutuksia ajatellaan tulevan sitä kautta, että osaavan työvoiman saatavuuden parantuessa yritykset pystyvät käyttämään toimintaansa tekemiään investointeja tehokkaammin.

Kulttuurisia vaikutuksia (0) ei arvioida merkittäviksi. Mahdollisia myönteisiä vaikutuksia voi syntyä osaavan työvoimaliikenteen ja kansainvälistymisen kautta, mutta suorat vaikutukset kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön jäävät rajallisiksi.

Aluetaloudellisten vaikutusten (+) näkökulmasta työvoiman saatavuudella on erittäin merkittäviä vaikutuksia. Jo tällä hetkellä pula työvoimasta on usein yritysten kasvun ja kehittymisen esteenä. Työvoimapula uhkaa myös julkisten palveluiden tuotantoa. Mikäli ohjelmaan kirjatut toimenpiteet toteutuvat, voidaan pitkällä aikavälillä odottaa hyvinkin myönteisiä vaikutuksia aluetalouteen.

Tasa-arvovaikutukset (+) nähdään olevan myönteisiä, mutta riippuvat käytännön toimenpiteistä. Kirjatuissa toimenpiteissä on pyrkimys purkaa sukupuolten välistä työmarkkinasegregaatiota (miesvaltaisille aloille naisia ja naisvaltaisille aloille miehiä).

4.2.3 Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)

Ekologiset vaikutukset (+) voivat tässä kokonaisuudessa olla myönteisiä, mikäli esimerkiksi innovaatiot kohdistuvat ympäristön kannalta oikeisiin asioihin tai osaamista ja ymmärrystä ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuteen

liittyen pystytään vahvistamaan. Arviointiin jää kuitenkin epävarmuutta, koska toimenpiteiden sisällöllinen kohdentuminen todentuu vasta toimeenpanovaiheessa. Vaikutukset eivät näy nopeasti, vaan aikaisintaan keskipitkällä tähtäimellä.

Sosiaaliset vaikutukset (+) arvioidaan tässä teemassa myös myönteisiksi. TKI-toimintaan panostaminen vahvistaa maakunnan taloutta, mahdollistaa uudenlaisten työpaikkojen syntymisen ja sitä kautta tarjoaa urakehityksen mahdollisuuksia. Tämä vahvistaa maakunnan vetovoimaa. Yksilön tasolla maakunnassa saavutettavissa olevat nykyaikaiset opiskelumahdollisuudet edistävät ja madaltavat kynnystä hakeutua opintojen pariin.

Taloudelliset vaikutukset (+) nähdään myönteisinä, sillä toimenpiteet voivat kasvattaa elinkeinotoimijoiden aineellista omaisuutta sekä lisätä tuotantokapasiteettia. Pitkällä aikavälillä tämä voi johtaa merkittävään omaisuusarvon kasvuun, mutta tavoitteiden saavuttaminen edellyttää usein mittavia alkuinvestointeja.

Kulttuurisia vaikutuksia (0) ei nähdä merkittävinä. Suorat vaikutukset esimerkiksi kulttuuriperintöön tai rakennettuun ympäristöön ovat vähäisiä.

Aluetaloudelliset vaikutukset (+) toimenpiteiden osalta ovat myönteisiä ja yhteneviä, kun verrataan kokonaisuuden ”Nouseva osaamistaso ja laadukas koulutustarjonta” vaikutuksiin.

Tasa-arvovaikutuksien (0) osalta innovaatiotoiminnan vahvistumisella ei nähdä olevan merkittäviä tasa-arvovaikutuksia, joskin maakunnan päätoimialat ja muun muassa Seinäjoen ekosysteemisopimuksen sisällöt (kestävät ruokajärjestelmät ja älykkäät teknologiat) voivat olla miesten osalta kiinnostavampia aloja.

4.2.4 Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)

Ekologiset vaikutukset (+?) ovat välillisiä ja vaikeammin ennakoitavissa. Vaikutukset riippuvat yleensä teemasta, jonka ympärillä verkostoitumista tapahtuu ja kumppanuuksia muodostetaan. Useimmiten verkostoitumisen liittyy Etelä-Pohjanmaan tapauksessa uuden teknologian soveltamiseen, erilaisiin innovaatioihin ja osaamisen lisäämiseen. Nykyaikainen lähestymistapa näissä teemoissa pitää yleensä sisällään vaatimuksen ilmasto- ja ympäristökysymysten huomioimisesta, jolloin myönteisiä ekologisia vaikutuksia voi syntyä.

Sosiaaliset vaikutukset (+) voidaan nähdä myönteisinä, mutta suorat vaikutukset koskevat rajattua joukkoa ihmisiä. Kansainvälistyminen koetaan myös monin eri tavoin. Se voi olla joidenkin mielestä kiinnostavaa, mutta toiset voivat nähdä uhkia.

Taloudelliset vaikutukset (0/+?) nähdään olevan vaikeasti ennakoitavissa, mutta lähtökohtaisesti pääosin myönteisiä. Kansainväliset verkostot voivat tarjota alueelle mahdollisuuden oppia uusia toimintamalleja ja ratkaisuja, jotka voivat jalostua esimerkiksi uudeksi liiketoiminnaksi. Hyötyjen realisoituminen edellyttää kuitenkin, että alueen toimijat pystyvät viemään opit käytäntöön ja kanavoimaan ne tuotannollisiksi investoinneiksi, jotka kasvattavat omaisuuden arvoa.

Kulttuurisia vaikutuksia (0) ei tunnistettu, joskin yhteistyö voi kohdistua teemoihin, joilla on selkeitä kulttuurisia vaikutuksia.

Aluetaloudellisesti (+) kansainvälisyyden lisäämisellä on myönteisiä vaikutuksia. Etelä-Pohjanmaan kilpailukyky globaalissa toimintaympäristössä edellyttää kansainvälistymisen lisäämistä. Verkostoituminen keskeisillä strategisesti keskeisillä aloilla niin, että yritykset saadaan mukaan, vaikuttaa myönteisesti maakunnan aluetalouteen.

Tasa-arvovaikutuksia (0) ei tunnistettu.

Vaikutusten arviointiin liittyy kansainvälisten verkostojen osalta paljon epävarmuustekijöitä.

4.3 Joustava ja kestävä

Joustava ja kestävä -teemakokonaisuus pyrkii rakentamaan Etelä-Pohjanmaasta kestävää ja uudistumiskykyistä maakuntaa. Tavoitteena on vahvistaa maakunnan valmiuksia vastata ilmastohaasteisiin ja hyödyntää kiertotalouden mahdollisuuksia osana mm. elinkeinojen kehittämistä. Teema kattaa sekä toimialariippumattomat että maakunnan vahvuuksiin perustuvat elinkeinopainoalat.

Taulukko 3. Yhteenveto arvioiduista ympäristövaikutuksista laadun ja aikajänteen mukaan.

Tavoite	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)	+ lyhyt keskipitkä pitkä	+	+	0/+

Tavoite	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)	+	+	+	0
Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)	++ pitkä	+? keskipitkä pitkä	+– keskipitkä pitkä	+–

4.3.1 Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)

Tämän kokonaisuuden toimenpiteet koskevat Etelä-Pohjanmaan kolmen keskeisen elinkeinopainoalan kehittämistä. Ne ovat myös maakunnan älykkään erikoistumisen kärkiä. Ensin jokaisesta painoalasta on tarkasteltu ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset, jonka jälkeen muita vaikutuksia on tarkasteltu yhteisestä näkökulmasta. Yhteenvetotaulukkoon on koottu yleisluonteinen keskiarvo elinkeinopainoalojen arvioiduista vaikutuksista.

Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut -osuuden toimenpiteiden sisällöt ulottuvat alkutuotannosta jalostavaan teollisuuteen, kauppaan ja kuluttamiseen. **Ekologiset vaikutukset (+)** voidaan nähdä myönteisinä, mahdollisesti merkittävän myönteisinä. Toimenpiteet painoalan kehittämiseksi ovat ajassa kiinni, ja valitut toimenpiteet huomioivat laajasti vihreän siirtymän ja painottavat kestävyyttä. Kun on kyse yritysten kehittämisestä, voidaan vaikutuksia odottaa keskipitkällä tähtäimellä. **Sosiaaliset vaikutukset (+)** ovat pääosin myönteisiä ja omavaraisuuden vahvistaminen tukee turvallisuuden tunnetta.

Älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit -kokonaisuuden kohdalla keskeistä on valmistavan teollisuuden uudistuminen ja uuden teknologian laajempi soveltaminen. Tarkoitus ei kuitenkaan ole tehdä toimialarajauksia, vaan teknologian soveltaminen koskee myös esimerkiksi palvelualaa.

Ekologiset vaikutukset (+–) arvioidaan kokonaisuutena pitkällä aikavälillä myönteisiksi, vaikka lyhyellä aikavälillä ne voivat olla osin kielteisiä esimerkiksi muuttuvan maankäytön myötä. Koska uudistumisen toimenpiteisiin liitetään vahvasti tavoite kestävästä uudistumisesta, voidaan ekologiset vaikutukset arvioida pitkällä aikavälillä myönteisiksi. Kielteisiä vaikutuksia voidaan vähentää esimerkiksi ennakoivalla maankäytön suunnittelulla. Terveyttä ja hyvinvointia edistävien palveluiden kehittämisellä ja teknologioiden soveltamisella voidaan nähdä myönteisiä **sosiaalisia vaikutuksia (+)** ihmisten terveyteen.

Luovat alat ja elämystalous -painoalan kehittämistoimenpiteille ei laajasti tunnisteta olevan suoria **ekologisia vaikutuksia (0).** Toki esimerkiksi matkailun lisääntymisellä voi olla myös kielteisiä vaikutuksia ympäristöön, mutta alan kehittämistoimet huomioivat vastuullisuuden ja kestävyyden. **Sosiaalisia vaikutuksia (+)** voidaan pitää myönteisinä. Vahvistuva tapahtuma-ala kohentaa myös liiketoiminnan kehittymisen ohella myös alueen viihtyisyyttä.

Taloudelliset vaikutukset (+) ovat pitkällä tähtäimellä myönteisiä kaikkien teemojen toimenpiteet toteutuvat. Ne voivat lisätä elinkeinotoimijoiden aineellista omaisuutta ja vahvistaa toimialojen kilpailukykyä. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kuitenkin jossain määrin alkuinvestointeja, jotka voivat lyhyellä aikavälillä sitoa taloudellisia resursseja. Mahdolliset investoinnit näkyvät erityisesti "älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit" teemassa.

Kulttuurisia vaikutuksia (0/+) ei pääosassa toimenpiteistä tunnistettu. Teollisten investointien sijoittumisen ja vetytalouden edistämisen on kuitenkin arvioitu voivan aiheuttaa kielteisiä vaikutuksia kulttuuriympäristöön ja maisemaan. Muilta osin suorat vaikutukset esimerkiksi kulttuuriperintöön tai rakennettuun ympäristöön ovat pääosin vähäisiä. Luovat alat ja elämystalouden toimenpiteiden kulttuuriset vaikutukset ovat todennäköisesti myönteisiä. Panostukset matkailu- ja tapahtuma-alaan sekä Ruokaprovinssi-brändi vahvistavat ja pitävät yllä maakunnan kulttuuriperintöä.

Koska kaikkien elinkeinopainoalojen vahvistamisessa on kyse maakunnalle keskeisten alojen kehittämistoimista, ovat **aluetaloudelliset vaikutukset (+)** selkeästi myönteisiä. Älykkään erikoistumisen pohja-ajatus on edelleen vahvistaa vahvuuksia ja poistaa innovaatiotoiminnan esteitä niin, että saavutetaan painoarvoa ja kilpailukykyä kansainvälisellä tasolla.

Suurempia **tasa-arvovaikutuksia (0/+)** ei toimialapainotteisissa toimenpiteissä nähdä olevan. Toimialoista "kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut" sekä "älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit" ovat miesvaltaisia aloja. Luovat alat- ja elämystalous ovat aloja, joissa molemmat sukupuolet ovat tasavertaisesti mukana. Koska toimialoja kehitetään monipuolisesti ja tuodaan esiin laajasti uusia toimintatapoja, on mahdollista myös edistää tasa-arvoa niin, että kyetään houkuttelemaan naisia miesvaltaisille aloille ja miehiä naisvaltaisille aloille.

4.3.2 Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)

Uudistuva elinkeinoelämä koskettaa kaikkea Etelä-Pohjanmaan yritystoimintaa toimialasta riippumatta. Siten vaikutusten yhtenäinen arviointi on hankalaa, mutta joillakin toimenpiteillä voidaan tunnistaa olevan selkeitä vaikutuksia. Tässä kokonaisuudessa keskeistä on turvata yritystoiminnan jatkuvuus ja nykyaikaistaa toimintaa vastaamaan tulevaisuuden vaatimuksia.

Ekologiset vaikutukset (+) voivat olla myönteisiä erityisesti silloin, kun yritysten uudistumista ohjataan vähäpäästöisiin ja resurssitehokkaisiin ratkaisuihin. Ilmastovaikutuksia pyritään vähentämään myös teknologiaa hyödyntämällä. Vaikka vihreä kasvu ei ole tässä teemassa keskiössä, sitä tukee vahvasti aikaisempi teema "Vaikuttavat ilmasto- ja kiertotaloustoimet", joka sisältää runsaasti sen edistämiseen tähtääviä toimenpiteitä. Ympäristömyönteiset päätökset ovat useissa tapauksissa välttämättömiä muun muassa liiketoiminnan edellytysten säilyttämiseksi.

Sosiaalisten vaikutusten (+) osalta näkymät ovat myönteisiä. Yritystoiminnan jatkuvuutta vahvistamalla voidaan säilyttää ja luoda myös uusia työpaikkoja sekä monipuolisempia työllistymisen mahdollisuuksia. Siten sosiaalisten vaikutusten voidaan katsoa olevan ainakin välillisesti myönteisiä kautta linjan tässä teemassa. Verkostoitumisen ja yhteistyön vahvistaminen sekä esimerkiksi yrityspalveluiden kehittäminen vaikuttavat myönteisesti erityisesti yrittäjien elämänlaatuun.

Taloudellisten vaikutusten (+) osalta toimenpiteet toteutuessaan vahvistavat yritysten kannattavuutta ja tuottavuutta sekä luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Kulttuurisia vaikutuksia (0) ei tunnistettu.

Aluetaloudellisten vaikutusten (+) osalta toimenpiteet perustuvat vireään ja maakunnan kattavaan pienyritystoimintaan, jonka haasteena on parantaa kilpailukykyä ja tuottavuutta. Tämän kokonaisuuden toimenpiteet pyrkivät laajasti ratkaisemaan näitä haasteita, joten aluetaloudelliset vaikutukset arvioidaan merkittävän myönteisiksi.

Tasa-arvovaikutukset (0) eivät näyttäydy merkittävinä, ja toimenpiteet on laadittu koskemaan useita eri toimialoja. Vaikutusten suunta riippuu kuitenkin käytännön kohdentamisesta ja painotuksista. Ohjelmassa on nostettu esiin muutamia aloja, kuten datatalous, innovaatiotoiminta sekä teknologia, jotka ovat usein

miesvaltaisia. Tämä voi vaikuttaa siihen, miten toimenpiteiden hyödyt sukupuolten välillä jakautuvat.

4.3.3 Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)

Ekologisten vaikutusten (++) näkökulmasta toimenpiteet tähtäävät nimenomaan kiertotalouteen, ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja hiilineutraali Suomi 2035 -tavoitteen saavuttamiseen. Toimenpiteillä edistetään muun muassa ympäristöystävällisten toimintamallien käyttöönottoa sekä energia- ja materiaalitehokkuutta. Siten myös ekologiset vaikutukset arvioidaan merkittävän myönteisiksi, vaikka ne eivät näy kovin nopeasti. Kauaskantoisia vaikutuksia voi olla oman toiminnan ilmastovaikutusten tunnistamisella ja vastuuajattelun sisäistämisellä. Maakuntaohjelmaan kirjatut toimenpiteet ovat kunnianhimoisia ja niiden toteutumiseen liittyy jonkin verran epävarmuutta.

Sosiaaliset vaikutukset (+?) voivat olla pitkällä tähtäimellä myönteisiä, mikäli kyetään hillitsemään ilmastonmuutosta ja edistämään sopeutumista. Ilmastonmuutoksen torjunta vahvistaa yhteiskunnan resilienssiä, elinympäristöjen turvallisuutta ja ihmisten hyvinvointia. Lyhyellä aikavälillä vaikutukset voivat kuitenkin olla kielteisiä erityisesti niille, joiden elinkeinoihin siirtymä kohdistuu suoraan, mikä voi herättää muutosvastarintaa. Tärkeää on huolehtia oikeudenmukaisuudesta, ennakoida vaikutuksia ja tukea yhteisöjä muutokseen sopeutumisessa.

Taloudelliset vaikutukset (+–) aineelliseen omaisuuteen voivat olla sekä kielteisiä että myönteisiä. Ympäristömyönteiset päätökset vaativat taloudellista panostamista, mutta ovat useissa tapauksissa välttämättömiä muun muassa liiketoiminnan edellytysten säilyttämiseksi. Lyhyellä aikavälillä vaikutukset voivat olla kielteisiä, mutta pitkällä aikavälillä voidaan saavuttaa kustannussäästöjä ja avata uusia mahdollisuuksia esimerkiksi kiertotalouden, materiaalien hyödyntämisen ja teknologian saralla. Samalla liiketoiminnan vastuullisuus vahvistuu, mikä lisää kilpailukykyä vastuullisuusvaatimusten yhä kasvaessa. Epävarmuutta aiheuttaa se, miten ilmastotoimiin liittyvät kustannukset katetaan.

Kulttuurisiin vaikutuksiin (+–) liittyy paljon epävarmuustekijöitä. Esimerkiksi murros energiantuotannossa vaikuttaa kulttuuriympäristöön ja maisemaan, joka voi herättää myös ristiriitaisia tunteita.

Aluetaloudelliset vaikutukset (+) tulevat olemaan pitkällä tähtäimellä myönteisiä. Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen ovat välttämättömiä talouden

vakauttamisessa. Yritysten hiilineutraaliuteen ja kiertotalouden soveltamiseen tähtäävät toimet vahvistavat kilpailukykyä. Entistä useammin markkinat myös vaativat tätä tuotteilta ja palveluilta. Julkisen sektorin rooli on myös keskeinen ympäristömyönteisiä päätöksiä tehtäessä ja toimintatapoja käytäntöön vietäessä. Mikäli energiantuotannon kestävyyttä tukevat toimenpiteet toteutuvat, turvataan muun muassa kestävän energiantuotannon jatkuminen ja mahdollistetaan energiaintensiivisen teollisuuden sijoittumista maakuntaan.

Tasa-arvovaikutusten (-/0) tarkastelussa nähtiin, että teema koskettaa pääosin miesvaltaisia aloja (mm. turve- ja energia-alat), minkä vuoksi toimenpiteet kohdistuvat suhteellisesti enemmän miehiin. Toimialojen miesvaltaisuus voi puolestaan heikentää naisten mahdollisuuksia sijoittua näille aloille. Vaikutukset eivät jakaudu tasaisesti sukupuolten välillä. Ohjelman toimenpiteissä tasa-arvovaikutus ei kuitenkaan kokonaisuutena näyttäydy yksinomaan kielteisenä, vaan osasta toimenpiteistä ei arvioida seuraavan merkittäviä sukupuolten välisiä vaikutuksia.

Kielteisiä sosiaalisia ja aineelliseen omaisuuteen kohdistuvia vaikutuksia voidaan hillitä, mikäli käyttöön saadaan keinoja kompensoida taloudellisia haittoja tai löydetään korvaavia toimeentulon lähteitä mm. turveyrittäjille. Kielteisiä kulttuurisia vaikutuksia voidaan vähentää ennakoivalla maankäytön ja esimerkiksi tuuli- ja aurinkovoimalasijoittelun suunnittelulla.

4.4 Toimenpiteiden yhteisvaikutukset

SOVA-asetuksen mukaan yksittäisistä toimenpiteistä aiheutuvien suorien ja välillisten vaikutusten lisäksi tulee tarkastella myös muun muassa toimenpiteistä aiheutuvia yhteisvaikutuksia.

Maakuntaohjelman yleispiirteisyyden takia yhteisvaikutusten kattavan arvioinnin tekeminen on mahdotonta. Koska ohjelmassa käsitellään strategisen tason kysymyksiä, on myös lopullisten vaikutusten ennakointi usein hankalaa. Joka tapauksessa maakuntaohjelma pyrkii toimenpiteisiin, joilla pyritään kauttaaltaan myönteisiin vaikutuksiin. Siten voidaan nähdä, että toimenpiteiden yhteisvaikutus vahvistaa myönteistä kehitystä.

Joitakin esimerkkejä yhteisvaikutuksista voidaan tunnistaa. Esimerkiksi ihmisten elinoloihin kohdistuvat vaikutukset vahvistuvat, jos samanaikaisesti luodaan terveellinen ympäristö ehkäisemällä luontokatoa ja vesistöjen pilaantumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksen ja työllistämistoimien avulla.

4.5 Merkittävimmät vaikutukset

Vaikutusten arvioinnin mukaan maakuntaohjelmaan kirjatut toimenpiteet eivät toteutuessaan aiheuta merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia. Tunnistetut kielteiset vaikutukset painottuvat pääasiassa lyhyelle aikavälille, mutta koska toimenpiteisiin sisältyy vahvasti tavoite kestävästä uudistumisesta, arvioidaan esimerkiksi ekologisten vaikutusten kääntyvän myönteisiksi pitkällä aikavälillä.

Maakuntaohjelmassa on tunnistettu useita merkittäviä myönteisiä vaikutuksia, jotka kohdistuvat erityisesti sosiaalisiin ja osin myös ekologisiin tekijöihin. Sosiaalisten vaikutusten kannalta keskeisiä myönteisiä tekijöitä, erityisesti *Vakaa ja vilkas* -teemakokonaisuudessa, ovat väestön elinolojen ja viihtyvyyden paraneminen, liikkumisen sujuvoittaminen sekä turvallisuuden ja osallisuuden vahvistaminen. Lisäksi myönteiset vaikutukset kohdistuvat asukkaiden entistä parempaan tasa-arvoon elämän eri osa-alueilla.

Ekologisten vaikutusten kannalta merkittäviä myönteisiä vaikutuksia ovat esimerkiksi luonnonympäristön tilan kohentamiseen, kiertotalouteen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävät toimenpiteet. Maakuntaohjelman toimenpiteiden ja merkittävien myönteisten vaikutusten toteutumisella on vaikutusta mm. Etelä-Pohjanmaan nykytilanteessa korkeisiin kasvihuonekaasupäästöihin, keskimääräistä heikommassa tilassa olevien vesistöjen tilaan ja alhaiseen kiertotalousasteeseen.

Haitallisten vaikutusten ehkäisy

Kielteisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi suunniteltuja toimenpiteitä on vaikea arvioida ja määrittää maakuntaohjelman yleispiirteisen luonteen vuoksi. Yksityiskohtaisempaa arviointia on tarkoituksenmukaista tehdä tarpeen mukaan silloin, kun suunnitellaan yksittäisten hankkeiden ja toimenpiteiden toteuttamista.

Maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnissa on mahdollista kuitenkin tunnistaa joitain keinoja kielteisen vaikutusten hallintaan ja lieventämiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi ennakoiva ja mahdollistava maankäytön suunnittelu sekä vähähiilisiin ja kiertotalouteen perustuvien ratkaisujen hyödyntäminen.

5 Seuranta

Huomisen lakeus -maakuntaohjelman ja siihen sisältyvän älykkään erikoistumisen strategian toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan vuosittaisissa maakunnan ja valtion välillä käytävissä aluekehittämisen keskusteluissa sekä aluekehittämisen innovaatiotoiminnan tilannekuvatyön yhteydessä.

Tilannekuva sisältää yritystoimintaa, työllisyyttä ja taloutta, korkeakoulutusta ja TKI-toimintaa sekä kestävää kasvua mittaavia indikaattoreita. Keskeistä tilannekuvassa on, että indikaattoreiden numeraalista tietoa analysoidaan niin, että voidaan muodostaa päätelmiä kehityksen suunnasta ja yhteiskunnallisten ilmiöiden vaikutuksista aluekehittämiseen. Seurantatarkastelu tulee perustumaan lisäksi laajaan tilastoaineistoon, joka päivittyy ajantasaisesti Etelä-Pohjanmaan liiton ylläpitämällä sivustolla www.epliitto.fi/tilastot.

Seuranta täydentyy myös hankerahoituksen kohdentumisen tarkastelulla. Etelä-Pohjanmaan liiton rahoittamat hankkeet teemoittain älykkään erikoistumisen strategian tavoitekokonaisuuksia mukaillen ovat nähtävillä liiton nettisivuilla osoitteessa https://epliitto.fi/hankerahoitus/rahoitetut-hankkeet/.

Esimerkiksi maaseuturahaston kohdentumista alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisiin teemoihin tarkastellaan aika ajoin maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR), joka on kumppanuusperiaatteen mukainen maakunnallinen rahoitusta yhteensovittava toimielin. MYR saa säännöllisesti katsaukset keskeisimpien rahastojen (EAKR, ESR+, JTF, maaseuturahasto) toteutumisesta. Myös kansainvälisen rahoituksen tilannetta käsitellään MYR:ssä vähintään kerran vuodessa.

Maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian vaikuttavuutta tarkastellaan lisäksi jäljempänä esitettyjen pääindikaattorien avulla. Niiden avulla saadaan yleiskuva kehitettävien teemojen tilanteesta maakuntaohjelmakauden kuluessa ja sen päätyttyä.

Taulukko 4. Pääindikaattorit (lähteet: Tilastokeskus, THL, SYKE).

Indikaattori	Uusin tieto	Tavoite 2029
Väkiluku	189 929	190 000
Työllisyysaste	75,2 %	78 %
TKI/asukas	292 €	350 €

Indikaattori	Uusin tieto	Tavoite 2029
BKT/asukas	38 416,9 €	45 000 €
Kasvihuonekaasupäästöt	10,2 tCO2e/asukas	7,5 tCO2e/ asukas
Koulutustaso 25–34-v. (kaikki koulutusasteet)	88,1 %	90 %
Yritysdynamiikka (CDI-indeksi)	0,08	0,12

Vaikutusten arvioinnin perusteella maakuntaohjelman toteuttamisen ei odoteta aiheuttavan merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia. Ohjelman seurannan yhteydessä tarkastellaan kuitenkin myös mahdollisia toteutuksesta syntyneitä ympäristövaikutuksia siltä osin kuin se on maakuntaohjelman luonteen puitteissa mahdollista.

Maakuntaohjelman pääindikaattoreiden rinnalla ympäristön vaikutuksia ja tilaa arvioidaan tarkentavien indikaattoreiden avulla. Nämä indikaattorit on esitetty alla olevassa taulukossa ja sisällytetty osaksi ohjelman seurantaa.

Taulukko 5. Maakuntaohjelman 2026–2029 ympäristövaikutusten seurantaa tukevat indikaattorit (lähteet: Energia. SYKE, ELY-keskus, Tilastokeskus, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan monimuotoisuusselvityksen mukainen suojelumaski (1+2)).

Indikaattori	Uusin tieto	Tavoite 2029
Sähköenergiaomavaraisuus	93,8 %	100 %
Kulutusperusteiset kasvihuonekaasupäästöt	10,5 tCO2e/asukas	Päästöt laskevat
Erinomaisessa tai hyvässä tilassa olevien pintavesien osuus	Järvet 48 %, joet 28 %	Osuus kasvaa
Suojelualueiden* osuus maakunnan pinta-alasta (*Luonnonsuojelualueet ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet)	3,9 %	Osuus kasvaa
Kiertotaloustoimipaikkojen liikevaihto	260,87 milj. €	Liikevaihto kasvaa

6 Liitteet

Liite 1. Yhteenveto vaikutusten arvioinnista

Vakaa ja vilkas	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö	+– lyhyt keskipitkä	++ pitkä	+ viiveellä	+ pitkä
Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö	++ pitkä	+ pitkä	+– pitkä	+ pitkä
Turvallinen ja saavutettava arki	+?	++	+ pitkä	+
Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen	+ pitkä	++ lyhyt keskipitkä	+ pitkä	+ pitkä

Älykäs ja taitava	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Nouseva osaamistaso ja laajeneva koulutustarjonta	0	++ lyhyt keskipitkä pitkä	+	0
Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä	0	++ lyhyt pitkä	+	0
Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)	+ keskipitkä	+	+	0
Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)	+?	+	0/+?	0

Joustava ja kestävä	Ekologiset	Sosiaaliset	Taloudelliset	Kulttuuriset
Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)	+ lyhyt keskipitkä pitkä	+	+	0/+
Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)	+	+	+	0
Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)	++ pitkä	+? keskipitkä pitkä	+– keskipitkä pitkä	+–

Liite 2. Yhteenveto ohjelman valmistelusta ja aikataulusta

Maakuntastrategian valmistelu ja aikataulu
Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laatiminen keväällä 2024
Maakuntahallitus 18.6.2024: päätös maakuntastrategian ja sen ympäristöselostuksen valmistelun käynnistämisestä
Strategian valmistelu alkaa ja ympäristöselostuksen valmistelu alkaa
• Kuulutus Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla ja ilmoitustaululla • Vaikuta! -teemapäivät Kauhavan yläkouluissa keväällä 2024 (400 osallistujaa) • Maakuntastrategiatyö käynnistetään tulevaisuusfoorumissa 10.10.2024 (120 osallistujaa) • Aluekierrokset (6 tilaisuutta, 140 osallistujaa) • Kauhajoen nuorisofoorumi 2024 (50 osallistujaa) • Pitkän tähtäimen strategisista tavoitteista yleinen palautekysely verkkosivuilla 29.1–21.2.2025 (palautteita 15 kpl) • Yleinen palautelomake maakuntastrategiaan ja sen valmisteluun liittyen liiton verkkosivuilla 27.2.2025-31.10.2025 (palautteita 6 kpl) • Etelä-Pohjanmaan nuorisovaltuuston ja Leader-nuorisojaostojen tapaamiset • Kolme maakuntaohjelman teematyöpajaa keväällä 2025 (130 osallistujaa) • Maakuntastrategian ohjausryhmä (tulevaisuusryhmä) kokoontuu 3 kertaa • Asiantuntijaryhmien kokoontumisia, asiantuntijayhteydenottoja • Maakuntaohjelman vaikutusten arviointiryhmän käsittelyjä (4 kokousta) • Maakuntahallituksen, -valtuuston, MYR:n ja kuntajohtajien evästyskeskustelut
Strategialuonnos ja ympäristöselostus
Maakuntahallitus 29.9.2025: päätös strategian ja sen ympäristöselostuksen nähtäville asettamisesta
• Kuulutus Ilkka-Pohjalaisessa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivulla • Aineisto nähtävillä 1.10.-3.11.2025 virastossa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla • Teams-tilaisuus: Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategialuonnos, 8.10.2025 (97 osallistujaa) • Lausunnot viranomaisilta ja muilta sidosryhmiltä
Kannanottojen käsittely
Strategian ja ympäristöselostuksen mahdollinen tarkentaminen
Maakuntavaltuusto 1.12.2025: päätös strategian hyväksymisestä
• Kuulutus Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla • Päätös nähtävillä virastossa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla • Päätös ja aineisto tiedoksi Suomen ympäristökeskukselle ja muille viranomaisille

www.epliitto.fi

Kampusranta 9 C / 60320 Seinäjoki

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO

Regional Council of South Ostrobothnia